

Innehållsförteckning

Abstract	3
1. Inledning	4
1.1 Syfte och problemformulering	7
1.2 Begreppsdefinitioner	8
1.3 Forskningsöversikt.....	9
1.4 Metod	10
1.5 Avgränsningar och urval av informanter	16
1.6 Skriftligt material.....	18
1.7 Liturgisk teologi	19
1.8 Disposition.....	21
2. Bakgrund.....	22
2.1 Om dop i Svenska kyrkan	22
2.2 Om dopträd	23
2.3 Dopkampanjer	25
2.4 Kyrkohandboken	27
2.5 Doppastoraler.....	28
2.6 LUKA	29
3. Resultat.....	30
3.1 Resultatredovisning av enkätundersökningen	30
3.1.1 Teologiska tydningar av föremålen	36
3.1.2. Dopträdets utformning	39
3.2 Resultatredovisning av deltagande observationer.....	40
3.3 Resultatredovisning av intervjuer	41
3.3.1 Erfarenheter	41
3.3.2 Teologisk tydning.....	42
3.3.3 Droppen.....	43
3.3.4 Lövet.....	43
3.3.5 Ängeln.....	44
3.3.6 Dopnät och fiskar	45
3.3.7 Stjärnan	45
3.3.8 Dopuppföljningsgudstjänster	45
3.3.9 Delaktighet	46
4. Diskussion.....	48
4.1 Dopträdens och dopminnenas syfte	49

4.2 Lokala kopplingar	50
4.3 Teologiska tydningar	52
4.4 Momentet som bredvidställande.....	53
5. Slutsats	54
5.1 Förslag till vidare forskning	55
6. Referenslista.....	56
6.1 Elektroniska källor	57
6.2 Otryckta källor	57
Bilagor.....	59
Bilaga 1	59
Bilaga 2	63

Abstract

The aim of this thesis is to investigate the liturgical practice of giving a newly baptised person a memorial item, which is often at first hung in a so-called “baptism tree”. How are baptism trees used within the liturgy, and how do different priests interpret its role?

The thesis bases its findings on in-depth interviews with four ministers, three observations of baptism, plus a questionnaire survey from ministers working in two different deaneries within the Church of Sweden.

The aim is to analyse and discuss these findings in relation to liturgical theology, especially Gordon W. Lathrop’s theory of juxtaposition.

My findings indicate that most parishes have a baptism tree or corresponding, hung with (for instance) angels, leaves, water drops or stars. The interviewees’ practices and interpretations show some variation, local and/or individual, although there are also numerous similarities. The items on the tree may be Christian symbols (fish, angels), or may relate to local traditions or geography (fishing nets, water drops, leaves).

The conclusion reached by this thesis is that the practice involving baptism trees hung with memorial items bearing the name and date of the person baptised can be interpreted, using the theory of juxtaposition, as being aimed to lead to a deeper understanding of the Christian faith, and of life.

Key words: Baptism tree, baptism subject, juxtaposition, liturgical theology, Lathrop

Sökord: Dopträd, dopminne, juxtaposition, Liturgisk teologi, Lathrop

1. Inledning

Svenska kyrkan beskriver sig ofta som en mötesplats, där utrymme och möjligheter ges för människan att utforska relationen till Gud. Gudstjänsten har en central ställning i kyrkans liv och genom gudstjänstens olika delar kan relationen mellan Gud och människa ständigt förnyas. I gudstjänsten finns uttrycksformer, handlingar och språk som kan öppna för insikten att ”Gud kommer oss till mötes och vänder ansiktet till oss i Kristus”, skriver biskop Per Eckerdal i sitt herdabrev.¹ Han menar att allt som sker i form av liturgiska uttryck formar och påverkar människors relation till, och bild av vem eller vad Gud är. Jonas Eek, religionspsykolog och präst, formulerar i boken *Här en strand, människan i liturgin* att:

”religionens språk är ett brett språk för att – kognitivt med tanken, emotionellt med känslan, och socialt rituellt med den gemensamma handlingen – uppleva, tolka och uttrycka livets andliga och existentiella delar”.²

Den här uppsatsens fokus kretsar kring liturgi. Ordet liturgi förklaras ofta som en sammansättning av grekiskans ord för folk: laos, och verk: ergon, alltså folkets verk, något som människor gör tillsammans.³ Den tidiga kyrkan formulerade sambandet mellan liturgi och kateketik – uttryck och undervisning, genom uttrycket ”*lex orandi est lex credendi*”⁴ som ordagrant betyder ”börens lag är trons lag. Detta återges ofta som ”så som vi ber, så tror vi”. I gudstjänstens form samverkar det uttryckta och det undervisande, för att ge erfarenheter kring trons innehåll”.⁵ För den ortodoxe teologen Alexander Schmemmann, som räknas som en föregångare inom liturgisk teologi, hör trons och börens lag ihop och speglar varandra. Han menar att gudstjänsten inte är en aktivitet eller en funktion inom kyrkan, utan vad det *är* att vara kyrka. Liturgin är därför enligt Schmemmann inte enbart enskilda moment, utan kyrkans ursprung, dess *ordo*, dess identitet som påverkar människor på många olika sätt.⁶ Därför är kunskaper och insikter om människors gudstjänstupplevelser viktigt i arbetet med gudstjänstens utformning.

¹ Eckerdal, Per, *Skakad, inte rörd. Ett herdabrev till kyrkans folk i Göteborgs stift*, Varberg; Argument, 2012, s. 42.

² Eek, Jonas, *Här en strand – människan i liturgin*, Stockholm; Verbum förlag, 2013, s.34.

³ Eek, 2013, s. 41. Detta är en felaktig översättning av ordet liturgi, men en vanligt förekommande. Ordet översätts mer korrekt till offentlig tjänst.

⁴ Uttrycket sägs härstamma från Prosper av Akvitanien (ca. 390–463) men det finns forskare som menar att uttrycket användes tidigare av till exempel Augustinus, skriver Fredrik Modéus i en fotnot i *Gudstjänstgemenskap i folkkyrkan* (2015) s. 358.

⁵ Eek, 2013, s. 17.

⁶ Modéus, Fredrik, *Gudstjänstgemenskap i folkkyrkan*, Stockholm; Verbum, 2015, s. 358–359.

Medvetenheten om att de liturgiska praktikerna eller tillämpningarna, präglar både den gemensamma och den individuella erfarenheten av Gud, världen och till den egna personen har funnits länge, och har i olika rörelser spelat en stor roll i hur gudstjänsten och kyrkorummet utformats.⁷ Efter första världskrigets slut påbörjades på många håll i den kristna kyrkan ett medvetet arbete med att betona vikten av lekfolkets aktiva deltagande i liturgin, det som kom att kallas den liturgiska rörelsen.⁸ Under resten av 1900-talet och in i 2000-talet har den fortsatt och har i stort sett påverkat alla västerländska kyrkosamfund i någon mån, så även Svenska kyrkan. Den moderna liturgiska rörelsen har bidragit till fördjupade diskussioner och insikter om gudstjänstens väsen och därmed också till förändrade liturgiska praktiker.⁹ Förändringar i dopgudstjänstens utformning i Svenska kyrkan är en del av den moderna liturgiska rörelsen och dopträdet eller något liknande, med tillhörande symboliska föremål som representerar varje nydöpt medlem är relativt nya föremål till vilka det knyts olika liturgiska praktiker.

Första gången jag personligen fick uppleva momentet där ett symboliskt föremål etiketterat med dopbarnets namn och dopdatum hängas upp i ett dopträd, var 2011 under en familjegudstjänst i en kyrka i nordöstra Skåne. Jag minns det eftersom jag då i egenskap av barnledare satt tillsammans med barn från församlingens verksamheter och när momentet skulle ske - efter välkommandet av den nydöpte in i församlingens gemenskap, sa prästen ”- Nu ska vi hänga en ängel”. Detta fick min pedagogiska ådra att haka till. Vad betyder det att hänga en ängel och hur kan en sådan formulering uppfattas av församlingen, inte minst där det finns många barn?

När så den lilla glasängeln hängdes upp i församlingens dopträd av smide som fanns placerat i närheten av dopfunten, och prästen inbjöd dopfamiljen att komma tillbaka för att hämta den vid ett senare gudstjänstillfälle, tänkte jag att det var ett finurligt sätt att synliggöra att ett dop ägt rum för församlingen, samtidigt som man genom inbjudan fick en naturlig anledning till dopuppföljning.

Då, 2011, var dopträd eller liknande ett relativt nytt fenomen i svenskkyrkliga församlingar. Idag är upphängandet av ett dopminne ett mer väletablerat moment i dopgudstjänster i Svenska kyrkan, även om det inte står inskrivet i kyrkohandboken från 2017. En undersökning från samma år visar att momentet, som i största utsträckning tillkommit strax före och i närtid efter

⁷ Byström, Jan och Norrgård, Leif, *Mer än ord, liturgisk teologi och praxis*, Stockholm; Verbum förlag, 1996, s. 30.

⁸ Modéus, 2015, s. 358.

⁹ Byström och Norrgård, 1996, s. 31.

millenniumskiftet, fått en snabb spridning till ungefär hälften av alla församlingar i Svenska kyrkan.¹⁰

Svenska kyrkan är rikstäckande och blir synlig lokalt genom en församling. Församlingens grundläggande uppgifter består i att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission i syfte att människor ska komma till tro på Jesus Kristus och därmed leva i tro och kristen gemenskap.¹¹ Kyrkoordningens femte avdelning handlar om gudstjänstens funktion och form i Svenska kyrkan. I Kyrkoordningen beskrivs gudstjänsten som kyrkolivets centrum där församlingen får möjlighet att möta Gud i Ordet och i sakramenten. Gudstjänsten ska vara öppen och tillgänglig för alla och även om kyrkoråd, församlingsråd och kyrkoherden har ett gemensamt ansvar för utformningen och utvecklingen av församlingens gudstjänster, så är alla i församlingen välkomna att delta och dela med sig av erfarenheter och livsfrågor i det gemensamma mötet med Gud.¹²

Gudstjänsten är enligt Jonas Eek, en miljö där människor kan möta tron på ett mångdimensionerat sätt till exempel genom sina sinnen. Det intellektuella berörs och samverkar med det sociala och det symboliska genom sinnesintryck och de kroppsliga handlingarna, i ett kyrkorum som i sig både inspirerar arkitektoniskt och genom konst och symboler. Eek menar att en gudstjänst också är en religionspedagogisk händelse där människan inbjuds att delta. Han hänvisar till John Deweys kända devis: *Learning by doing*.¹³ Gudstjänsten rymmer alltså stora möjligheter till att hjälpa människor till egna troserfarenheter genom aktivt deltagande i kombination med undervisning. Liturgi och kateketik bredvidställt vartannat.

För egen del, då i egenskap av pedagog och numera som teologstuderande och blivande präst i Svenska kyrkan, har jag reflekterat över vad momentet med dopträd och individuella dopminnesföremål spelar för roll i en redan moment- och symboltät dopordning. Vad kan det symbolisera och kommunicera, och hur kan det uppfattas av dopfamiljer och gudstjänstbesökare? Liturgiska praktiker och liturgisk teologi har tidigare intresserat mig och 2022 skrev jag en kandidatuppsats om påskljusets liturgiska praktiker kopplat till liturgisk teologi.¹⁴

¹⁰ Cardona Castro, Cecilia, *Dopträd - ursprung, spridning och funktion*, Centre for Theology and Religious Studies, Lunds universitet, 2017, s. 5 Tillgänglig via: <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/8914837>.

¹¹ Kyrkoordningen för Svenska kyrkan, Kyrkomötets beslut, Lydelse 1 januari 2023, 2 Kap. § 1.

¹² Kyrkoordningen för Svenska kyrkan, 17 kap. Inledning och § 1.

¹³ Eek, 2013, s. 24.

¹⁴ Volmer, Miriam – *Kristus är världens ljus -En analys av påskljusets liturgiska praktiker i fem svenskkyrkliga församlingar*, Lunds Universitet Centre for Theology and Religious Studies 2022.

Som ett moment i en kurs i kyrko- och missionshistoria på CTR, Lunds Universitet, fick jag möjlighet att göra en förstudie till en eventuell magisteruppsats, och i det individuella arbetet undersökte jag huruvida det symboliska föremål som hängs upp i dopträd eller liknande har någon betydelse för dopfamiljer och om föremålet hämtas hem i samband med en gudstjänst till vilken dopfamiljen fått en inbjudan.¹⁵ Arbetet gav ett ännu större intresse för det symboliska föremålet och upphängningsmomentet i dogudstjänster, och hur präster väljer att lyfta fram olika aspekter och tydningar kring både själva momentet och föremålets symbolik. Detta sammantaget är ingången till denna magisteruppsats i kyrko- och missionsvetenskap, inom praktisk teologi.

1.1 Syfte och problemformulering

I denna magisteruppsats utreds vilka olika föremål som används som individuella dopminnessymboler i två svenskkyrkliga kontrakt, och vilka olika tydningar präster gör av både föremålet, och kring själva upphängningsmomentet. Ordningen för en dogudstjänst i Svenska kyrkan innefattar sedan lång tid tillbaka moment som befrielsebön, bibelläsningar, bestänkning eller nedsänkning av eller i vatten, välkommande i samband med tändning av dopljus och utdelande av fadder- och dopbevis. Att ett, ur ett kyrkohistoriskt perspektiv, nytt moment som dopträd fått sådan relevans och spridning är en intressant faktor till att undersöka hur präster i Svenska kyrkan använder momentet och relaterar det teologiskt till dopet.

Att vidare ställa momentets praktiska och relationella aspekter till liturgisk teologi kan ge ytterligare perspektiv på vilken roll dopträd eller liknande samt de individuella dopminnessymbolerna spelar, för individen och församlingen. Kan upphängandet av ett dopminne möjligen vara en liten del av den liturgiska rörelsen som syftar till att begripliggöra dopet, öka delaktigheten i dogudstjänsten och bidra till att visa vad det är att vara kyrka, förstått ur ett liturgiteologiskt perspektiv?

Problemformuleringarna för denna magisteruppsats är:

- Vilka symboliska föremål används inom Svenska kyrkan som individuella dopminnen och hängs upp i dopträd eller liknande?
- Vilka teologiska tydningar gör präster av de symboliska föremålen?
- Hur kan dopminnena och de teologiska tydningarna av dem förstås ur ett liturgiteologiskt perspektiv?

¹⁵ Den individuella uppgiften finns inte publicerad, men finns tillgänglig hos författaren. Undersökningen gjordes i Vinslövs församling hösten 2022.

1.2 Begreppsdefinitioner

De föremål som används som individuella dopminnen och som ofta i samband med dopet placeras i ett dopträd, dopnät eller något liknande varierar och deras utformningar kan vara samma som andra i kyrkorummet förekommande symboler. Om inget annat anges är det de individuella dopminnena i form av till exempel en ängel, en duva, en stjärna, ett löv eller en droppe som åsyftas i den här uppsatsen. Andra typer av dopminnen är dopljuset, dopbeviset och i vissa församlingar får dopkandidaten en bibel eller någon annan gåva. Om ett sådant dopminne avses i sammanhanget kommer det att skrivas ut tydligt i texten.

Det finns många symboler och föremål i ett kyrkorum, och samma symbol kan finnas på flera olika platser och på olika föremål. För att undvika sammanblandningar och därmed missförstånd av vilka som undersöks och reflekteras kring, är det viktigt att tydliggöra vilka föremål som åsyftas i just denna uppsatskontext. Enligt ett beskrivande lexikon, framtaget av en projektgrupp knuten till Svenska kyrkan och Göteborgs universitet, över kyrkans olika föremål står följande om dopträd:¹⁶

Dopträd: Ett trädliknande föremål, ibland med stam och grenar eller enbart i form av en större gren i till exempel trä, textil eller smide, som oftast är placerat i närheten av eller i kyrkans kor. Inte sällan är det placerat i närheten av kyrkans dopfunt. Dopträdets utformning och storlek varierar och ofta finns det lokala kopplingar till både material, design och tillverkare. Enligt det beskrivande lexikonet kom bruket av dopträd in i kyrkorummet på 1990-talet. På dess grenar hängs individuella dopminnen i form av exempelvis en ängel, duva, fisk, stjärna, löv eller droppe, med den nydöpte församlingsmedlemmens namn och dopdatum på.¹⁷ I stället för ett träd kan det förekomma ett dopnät, vitrinskåp, ett större hjärta, jordglob eller doptavla som har samma funktion som ett dopträd.¹⁸

De individuellt upphängda föremålen kan som tidigare nämnts variera till utseende, form och material. Ofta är de utformade av en i kyrkligt sammanhang vanligt förekommande symbol eller karaktär så som en duva, en fisk eller en ängel. Det finns några föremål i kyrkorummet som enbart genom namnet kan förväxlas med de individuella dopminnesföremålen. För att särskilja dessa följer en beskrivning av vad en dopduva och en dopängel också kan vara,

¹⁶ *Kyrkans föremål, beskrivande lexikon*. Göteborgs universitet, Göteborg, 2015, Tillgänglig via: <https://www.svenskakyrkan.se/Sve/Bin%20C3%A4rfiler/Filer/591ea20e-dc45-46a8-ad9a-0e8ec286294a.pdf>

¹⁷ *Kyrkans föremål*, 2015, s. 94.

¹⁸ Fallberg Sundmark, Stina (red.), *Kristen Gudstjänst – en introduktion*, Skellefteå, Artos och Norma bokförlag, 2018, s. 246; Cardona Castro, 2017, s. 5.

förutom de mindre individuella föremål som används som dopminnen i ett dopträd eller något motsvarande.

Dopängel: I den här uppsatskontexten är betydelsen av en dopängel synonymt med den lilla änglafigur av glas, trä eller något annat material med en individuell etikett med dopkandidatens dopdatum och/eller namn på och som i samband med dopet hängs upp eller ställs i kyrkans dopträd eller ett liknande föremål med samma funktion. Dopängeln som beskrivits ovan, skall inte förväxlas med en typ av dopängel i form av en golvstående dopfunt/dopstall som håller upp en platta, bricka, skål eller snäckskal på vilken dopskålen placeras. Den typ av änglaskulpterade dopfuntar blev vanlig under 1700-talet i Sverige, då man upphört med att doppa hela dopbarnet i dopvattnet och därmed inte behövde en lika stor dopfunt som på medeltiden.¹⁹ Dopänglar som bärare av en cuppa kan även finnas hängande från kyrkans valv och denna influens kom till Sverige från Tyskland på 1730-talet och är vanligast förekommande i kyrkor runt Jönköping.²⁰

Dopduva: På liknande sätt som med dopängeln kan det finnas olika dopduvor i ett kyrkorum, dels i form av en mindre duva av glas, tenn, trä, tyg eller något annat material som används som individuellt dopminne att hänga upp i ett dopträd eller motsvarande anordning. Dels kan en dopduva vara en i trä snidad och målad duva som placeras hängande över dopfunten som en symbol för den heliga Anden. Den symboliken gäller både för den ovanför dopfunten hängande duvan, den duva som ibland finns hängande från predikstolsbaldakiner, och alla i övrigt förekommande duvor i kyrkorummet, inklusive den individuella dopminnesduvan. Den svävande dopduvan och predikstolsduvan tillkom under perioden efter reformationen.²¹

1.3 Forskningsöversikt

Under förstudien om dopträd och dess individuella symboler, läste jag en kandidatuppsats från 2017 där författaren Cecilia Cardona Castro kartlagt dopträdets ursprung, spridning och funktion.²² Hon genomför en kvantitativ studie på nationell nivå av svenskkyrkliga församlingars dopträdsanvändning. Genom en enkätundersökning som skickades ut till över fyratusen adresser inkom svar motsvarande 32 procent. Cardona Castros forskningsresultat återkommer emellanåt i denna magisteruppsats och har också varit en språngbräda in i avgränsningen av problemformuleringarna. Cardona Castro föreslår nämligen att för vidare

¹⁹ *Kyrkans föremål*, 2015, s. 95.

²⁰ *Kyrkans föremål*, 2015, s. 95.

²¹ *Kyrkans föremål*, 2015, s. 90

²² Cardona Castro, 2017.

forskning vore det av intresse att mer djupgående analysera vad föremålen som hängs upp i dopträd eller något liknande föreställer och hur de tolkas.²³ Det är i viss mån den stafettpippen som plockas upp i den här magisteruppsatsen. I övrigt har ingen annan forskning hittats som knyter an till dopträdet och dess individuella dopminnen.

Det finns däremot mycket publicerad forskning om dopet och om liturgisk teologi. Exempel på forskningsprojekt kring dopet har bedrivits av bland andra Ingegerd Sjölin (1999) och Anna Karin Hammar (2009).²⁴ Andra sammanställda publikationer som berör dopet är Svenskt Gudstjänstlivs årsskrift om dop med Stephan Borgehammar som redaktör, samt *Kyrkan och dopet idag* med Mikael Löwegren som redaktör.²⁵

Inom liturgiteologisk forskning är Ninna Edgardh en företrädare i Sverige. Även Jonas Idestrom, Fredrik Modéus, Karin Rubenson och Lena Sjöstrand använder liturgisk teologi i sin forskning.²⁶ Samtliga hämtar inspiration från Gordon W. Lathrop, vars idé om *juxtaposition* (översatt till bredvidställande av Jonas Idestrom) används som teori i den här uppsatsen. Lathrop är en framträdande forskare inom liturgisk teologi och har haft stort inflytande i utformningen av den svenska kyrkohandboken. Han var även biträdande handledare till Hammars doktorsavhandling från 2009. En presentation av honom och hans tankar om juxtaposition och liturgisk teologi ges i kapitel 1.7 Liturgisk teologi.

Dopträd finns förklarat som föremål i beskrivande lexikon och omnämns i olika dopkampanjer, men det finns inte någon forskning kring dopträd och dess symboliska hängen utifrån teologiska tydningar.²⁷ Ur den aspekten är den här magisteruppsatsen den första i sitt slag och häri om inte annat ligger dess relevans inom praktisk teologi.

1.4 Metod

För att besvara uppsatsens problemformuleringar kommer olika metoder att kombineras för att på så sätt öka reliabiliteten av det insamlade materialet. Detta arbetssätt kallas inom metodologin för triangulering.²⁸ Tre olika metoder har använts till den här studien nämligen

²³ Cardona Castro, 2017, s. 5.

²⁴ Sjölin, Ingegerd (1999). *Dopsed i förändring – Studier av Örebro pastorat 1710-1910*. Diss., Lunds universitet. Lund: University Press; Hammar, Anna Karin, *Skapelsens mysterium, skapelsens sakrament*, Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, 2009.

²⁵ Borgehammar, Stephan (red.), *Svenskt Gudstjänstliv – Dop*, 2011, Artos & Norma bokförlag; *Kyrkan och dopet idag – om dop i 2010 talet*, Löwegren, Mikael (red.), Skellefteå, Artos och Normas förlag, 2013.

²⁶ Se fotnot 46 för hänvisningar.

²⁷ Till exempel i *Kyrkans föremål, beskrivande lexikon*. Göteborg, 2015.

²⁸ Trost, Jan, *Kvalitativa intervjuer*, Lund, Studentlitteratur: tredje upplagan, 2005, s. 16–17.

deltagande observationer, kvalitativa semistrukturerade intervjuer samt en kvantitativ enkätundersökning. Urvalet är avgränsat till två svenskkyrkliga kontrakt och enkätundersökningen skickades ut till de anställda prästerna i dessa två kontrakt. De deltagande observationerna och intervjuerna genomfördes också vid dopgudstjänster och med präster inom denna geografiska avgränsning.

Genom att använda trianguleringsmetoden är syftet att täcka in och få fram ett adekvat underlag för vidare analys och sammanställning av vilka föremål som används som individuella dopminnen, vilka teologiska tydningar präster gör av dessa, samt hur präster i praktiken utför momentet i dopgudstjänsten och hur momentet kan förstås utifrån liturgisk teologi. Genom triangulering är syftet också att på ett överskådligt och samtidigt tydligt och fördjupat sätt få fram det empiriska underlaget.²⁹

För att undersöka vilka föremål som används som individuella dopminnen kan man enkelt läsa i församlingars doppastoraler eller ringa till pastorsexpeditioner. Det finns dock en poäng i att frågan om vilket föremål som används i en församling finns med i den enkätundersökning som skickades ut till totalt 68 präster att enskilt besvara. Syftet är att den tillfrågade prästen med egna ord får beskriva föremålet och sedan utveckla sin teologiska tydning kring det, samt att få en inblick i hur präster själva beskriver dopminnets funktion. Urvalsramen, motsvarande 68 präster i de två kontrakten, togs fram genom kontaktinformation från församlingarnas hemsidor under flikar för *Anställda* eller *Kontakta oss*, alternativt genom information från pastorsexpeditionens personal.³⁰

Enkäten skapades i Google Formulär och bestod av totalt max 19 frågor och minst tre frågor beroende på om man svarat att det fanns dopträd eller motsvarande i församlingen eller ej (Se bilaga 1).

I samband med att enkätundersökningen skickades ut via länk tillsammans med en presentation, till samtliga präster i två kontrakt genom e-post, gjordes ett personligt besök på kontraktens prästkonvent för att presentera avsändaren och magisteruppsatsens syfte, och samtidigt uttrycka en önskan om deltagande och en tacksamhet för alla svar som skulle inkomma eller hade inkommit. Till det första prästkonventet hade undersökningen ännu inte skickats ut och informationen blev därför att den skulle komma att sändas ut inom den närmaste veckan och en uppmaning till prästerna att vara observanta på om länken hamnat i e-postens Skräppost.

²⁹ Alvehus, Johan, *Skriva uppsats med kvalitativ metod, 2a upplagan*, Stockholm, Liber AB, 2019, s. 76.

³⁰ Eliasson, Annika, *Kvantitativ metod från början*, Lund; Studentlitteratur, 2019, s. 42–44.

Samma uppmaning fick prästerna på konventet i det andra kontraktet, men vid det tillfället hade enkätundersökningen skickats ut och uppmaningen att delta riktades därmed till dem som ännu inte besvarat enkäten. En risk med enkätundersökningar är att andelen bortfall blir stort och att svaren därmed inte är representativa för att dra slutsatser kring, eller att respondenterna tolkat frågorna alltför olika och att svaren därmed inte är jämförbara.³¹ Svarsfrekvensen på över 50 procent bedöms i den här undersökningen vara tillräcklig.

En annan risk med samtliga tre tillvägagångssätt eller metoder i undersökningen, är att flera av deltagarna har en personlig koppling till avsändaren av enkätundersökningen och som observatör/intervjuare i observationerna/intervjuerna. Några är före detta kollegor och andra är bekanta genom de praktikperioder som ingår i prästutbildningen. I informationsbrevet som föregick enkätundersökningen skriver avsändaren under med namn och titulerar sig som teologikandidat och prästkandidat. Det finns med största sannolikhet respondenter som känner igen namnet och som därmed blir mer benägna att svara på enkätundersökningen. Likaså finns det en risk att man genom titlarna utgår från att avsändaren har kännedom om Svenska kyrkans tro och liv, praktiker och symboliska tydningar och därmed använder ett nischat språk i sina svar för mottagaren att tolka. Reliabiliteten bedöms ändå vara god då respondenternas svar kring dopträdets och dess individuella dopminnesföremål funktion och utformning går att underbygga genom bland annat andra prästers svar inom samma församling, dels genom doppelastoraler och i viss mån genom LUKA undersökningarna. De teologiska tydningar som framkommit är respondenternas egna och om det finns en underliggande vilja att vara tillmötesgående mot avsändaren genom att besvara exempelvis enkätundersökningen, så bedöms primärmaterialet ändå hålla en hög trovärdighet. Frågor och observationsscheman har utformats för att öka reliabiliteten och genom trianguleringsmetoden finns en validitet i undersökningen.³²

Frågorna i enkäten fördelades mellan öppna frågor (åtta stycken) och frågor med fasta alternativ (elva stycken). De frågor med fasta alternativ handlade om antalet kyrkor i den aktuella församlingen/pastoratet, hur många av dem som eventuellt hade dopträd eller liknande, när ett dopträd eventuellt införskaffats, uppskattning av hur många dopfamiljer som väljer att hämta det individuella dopminnet, om prästen brukar nämna föremålet och dess betydelse i doptalet samt om prästen anser att dopminnet har någon betydelse för dopfamiljen. Fördelen med fasta

³¹ Kylén, Jan Axel, *Fråga rätt vid enkäter, intervjuer, observationer och läsning*, Stockholm, Kylén förlag, 1994, s. 13.

³² Eliasson, 2019, s. 14–17.

frågor är att de oftast är enkla att besvara och lätta att sammanställa. En nackdel kan vara att svarsalternativen styr respondenten i en viss riktning och att värdefull information därmed inte kommer fram till avsändaren.³³ Enkäten utformades på ett mer omfattande sätt, genom fler ställda frågor än vad som krävdes för att svara på problemformuleringarna. Detta för att eventuellt få fram andra perspektiv än de författaren tänkt på. Därmed är inte alla frågesvar redovisade då författaren bedömde att de inte hade avgörande relevans för den här uppsatsen. Enkätfrågorna redovisas inte i nummerordning, utan är sammankopplade i olika teman och redovisas i vad författaren anser vara en rimlig och logisk ordning kopplad till om frågan rör dopträd, dopminnessymbolen, församlingens dopuppföljning eller prästers teologiska tydningar.

De åtta öppna frågorna handlade om i vilken församling/pastorat respondenten just nu är verksam i, vilka motiv som finns till att en församling saknar dopträd eller något liknande i församlingens kyrkor, vad det individuella dopminnet föreställer, varför det föremålet valts ut till den egna församlingen, när och hur dopminnet hämtas hem av dopfamiljen och vilken teologisk tydning respondenten själv ger föremålet, samt om det finns andra tillfällen förutom vid doptillfället som dopträdet eller en motsvarande anordning, och de symboliska föremålen används i församlingen. Fördelen med öppna svar på dessa frågor är att respondenten själv ges möjlighet att med egna ord förklara till exempel hur det går till när föremålet ska hämtas av dopfamiljerna, eller vilken teologisk tydning respondenten ger föremålet kopplat till dopet. Nackdelen med öppna frågor är att svaren kan bli långa och svåra att kategorisera när de ska tolkas av avsändaren.³⁴ För att undvika missförstånd, svåra formuleringar eller missa viktiga svarsalternativ skickades en provenkät ut till några präster utanför de utvalda kontrakten och efter inkommen feedback reviderades enkäten innan den slutligen sändes ut till det berörda urvalet.³⁵ Svarstiden var cirka två veckor.

Enkätundersökningssvaren redovisas först översiktligt och då kontraktvis, under benämning Kontrakt 1 och Kontrakt 2. Svaren från enkätundersökningen redovisas dels genom cirkeldiagram och procenttal, dels i löpande text och då är församlingarnas namn kodade i grupper kopplat till vilket föremål som används som individuellt dopminnesföremål. Församlingarna kallas för namn som dopduveförsamlingen eller änglaförsamlingarna för att

³³ Kylén, 1994, s. 18.

³⁴ Kylén, 1994, s. 15.

³⁵ Kylén, 1994, s. 36.

underlätta läsarens förståelse. En kodning i form av siffror i kombination med bokstäver riskerar att bli alltför otydligt när det handlar om svar från 21 olika församlingar.

De deltagande observationerna ägde rum under tre olika dopgudstjänster. De tre dopen skedde i en egen dopgudstjänst och inte som ett moment i en församlingsgudstjänst. Ett av dem ägde rum en vardagskväll då en konfirmand döptes, ett dop ägde rum på en söndag efter högmässan och ett på en lördagseftermiddag. När tid och plats var avtalat för dop, och dopfamiljen godkänt observatörens närvaro för de deltagande observationerna gjordes ett strukturerat observationsschema över vad som särskilt skulle observeras.³⁶ Observationsschemat utgick i huvudsak ifrån tre olika frågor:

- När i dopgudstjänsten hängs det individuella dopminnet upp i dopträdet eller det motsvarande föremålet och vem hänger upp det?
- Hur förklarar prästen momentet för dopfamiljen och dopgästerna? Vad händer?
- Görs/nämns en inbjudan till att komma tillbaka och hämta hem dopminnet?

En svårighet med de deltagande observationerna var att prästerna var medvetna om observatörens närvaro och i vissa fall särskilda fokus, beroende på om prästen fått enkätundersökningen och valt att svara på den. Observatören nämnde inget om vad som specifikt skulle observeras, varken till prästen eller dopfamiljen och övriga församlingen, men det är naturligt att bli påverkad av en observatörs närvaro, den så kallade observatörseffekten.³⁷ Det förekom att dopgäster sneglade på observatören och dennes anteckningsblock och observatören bidrog även till psalmsången under dopet, vilket gjorde att någon efteråt frågade om observatören var ”inkallad” för att sjunga. Som deltagande observatör bör man förhålla sig passiv till omgivningen så långt det är möjligt, men ändå vara närvarande och delta i den omgivande miljöns aktiviteter, utan att ha en uttalad funktion, menar Eliasson.³⁸

Själva momentet med att hänga upp dopminnet gick vid samtliga tre observationer fort och en reflektion efteråt var att det hade varit lämpligt att filma dopgudstjänsten för att hinna med att både observera och anteckna prästens ord och dopfamiljens respons. Att få filma hade dock krävt en annan form av tillstånd från dopfamiljen. Därmed blev observationerna mer en ingång till den semistrukturerade intervjun som ägde rum efter dopet. Där kunde observatören lyfta

³⁶ Kylan, 1994, s.54–55.

³⁷ Alvehus, 2019, s. 97.

³⁸ Eliasson, 2019, s. 23.

fram vad som skett och fråga kring momentets skeenden och prästens tankar kring vad som sagts och gjorts.

Efter de deltagande observationerna av dopgudstjänsten följde semistrukturerade intervjuer med dopprästen. Totalt genomfördes fyra intervjuer med frågor i huvudsak kring det individuella dopminnet och dess symbolik, samt teologiska tydningar och tankar kring det. De fyra intervjuerna genomfördes mellan den 4 mars och 28 mars 2023 och redovisas i löpande text i kap 3: Resultat. Respondenterna är samtliga präster i Svenska kyrkan och kommer kallas för Präst A, Präst B, Präst C och Präst D i den här uppsatsen. Präst A, B och C är samma respondenter som i de deltagande observationerna. Samtliga präster A-D är alla anställda i något av de två kontrakt som enkätundersökningen geografiskt täcker, och utvalda efter dels tillgänglighet, det vill säga när det praktiskt var möjligt för intervjuaren att närvara under en deltagande observation, och dels utifrån en geografisk spridning inom de två kontrakten vilka omfattar både stadsförsamlingar, landsortsförsamlingar och mindre ortsförsamlingar. Respondenterna är både män och kvinnor som varit vigda präster mellan fyra år och trettio år. Med facit i hand visade det sig att tre av respondenterna varit verksamma som präster i omkring fem år. Det är möjligt att präster med längre arbetslivserfarenhet hade kunnat ge mer detaljerade svar på när dopträd och dess individuella dopminnen dök upp i Svenska kyrkan. Två av respondenterna kompletterar dock sin arbetslivserfarenhet med att de under lång tid varit aktiva som gudstjänstvärdar i olika församlingar innan de vigdes som präster och kan redogöra för minnen och tankar kopplat till den funktionen.

Intervjun utgick från ett fåtal öppna frågor som respondenten själv fick resonera kring.³⁹ Intervjuaren följde upp med följdfrågor och klagörande frågor.⁴⁰ Intervjuerna spelades in efter respondenternas medgivande och transkriberades för att på ett tydligare och mer överskådligt sätt kunna analyseras utifrån svaren och för att finna samband, gemensamma mönster eller motsägelser. Fördelen med inspelade intervjuer är att intervjuaren får med allt som sägs och hinner därmed också med att vara en god lyssnare i stället för att intensivt föra anteckningar.⁴¹ Det transkriberade skriftmaterialet kodades sedan i olika färger utifrån intervjufrågornas olika områden för att bli mer tillgängliga och överskådliga inför resultatredovisningen. Genom

³⁹ Alvehus, 2019, s. 87.

⁴⁰ Alvehus, 2019, s. 88.

⁴¹ Alvehus, 2019, s. 89; Kvale & Brinkmann, 2014, s. 219–220.

kodningen blir materialet också välbekant för analytikern och är en hjälp i att kunna hitta samband och skillnader, menar Kvale och Brinkman.⁴²

1.5 Avgränsningar och urval av informanter

Det är rimligt att göra en geografisk avgränsning när det gäller urvalet av vilka som skulle få enkätundersökningen utskickad till sig. Att avgränsa till två svenskkyrkliga kontrakt, med totalt 21 församlingar, kan uppfattas som knapp, vilket skulle kunna resultera i att svaren på undersökning inte skulle ha validitet på en nationell nivå. Samtidigt täcker avgränsningen ett relativt stort geografiskt område och inom det området finns församlingar av olika typer; stadsförsamlingar, mindre landsortsförsamlingar och landsbygdsförsamlingar. Urvalet representerar präster av olika kön, ålder och varierande lång arbetslivserfarenhet. Därmed ger svaren en bred representation, som kan visa på generella tydningar inom Svenska kyrkan, även om lokala traditioner och avvikelser såklart kan förekomma.

Det finns med all säkerhet fler individuella dopminnessymboler än de som framkommit i den här undersökningen. En mer omfattande studie, kanske på nationell nivå, hade kunnat visa vilka fler som finns, och då hade även undersökningen av de teologiska tydningarna blivit större.

Likaså finns det andra varianter av dopträd, doptavlor och dopnät som inte framkommit inom det undersökta området. Det hade varit intressant att utöka undersökningen till att även innefatta dopfamiljers tankar kring momentet av att hänga upp ett individuellt dopminne i ett dopträd eller något liknande samt vilka tydningar som de mottagande dopfamiljerna gör av föremålets karaktär. För denna uppsats omfång blir det en alltför omfattande uppgift, så det perspektivet lämnas som förslag till vidare forskning. Ett sådant perspektiv hade också krävt en annan typ av undersökning för att kunna rikta adekvata frågor till den rätta målgruppen.

Vidare gjordes bedömningen att fyra semistrukturerade intervjuer skulle ge tillräckligt med material för att understödja, problematisera och nyansera framkomna aspekter av enkätundersökningen.

Olika typer av undersökningar kräver olika betänkanden kring urval. Tre olika metoder har använts till den här studien nämligen deltagande observationer, kvalitativa semistrukturerade intervjuer samt en kvantitativ enkätundersökning. Den kvantitativa enkätundersökningen skickades ut via e-post till anställda präster i två olika kontrakt i nordöstra Skåne. Det ena kontraktet består av tio olika församlingar/pastorat med totalt 32 präster. Det andra kontraktet

⁴² Kvale & Brinkmann, 2014, s. 242.

innefattar elva olika församlingar/pastorat med totalt 36 präster. Namn och mailadresser hämtades från församlingarnas hemsidor och/eller pastorsexpeditioner. Någon präst var vid tillfället för utskicket tjänstledig, någon föräldraledig och några var vikarierande präster. Dessutom fanns två pastorsadjunkter och även dessa har blivit tillfrågade om att svara på enkätundersökningen då de tjänstgör i de utvalda kontrakten. Urvalet är strategiskt eftersom undersökningen vill komma åt prästers reflektioner kring de individuella dopminnen som hängs upp i samband med dop.⁴³ De två kontrakten täcker tillsammans en geografisk yta på cirka åtta mil i nord-sydlig riktning, och cirka sju mil i öst-västlig riktning. De 21 församlingarna/pastoraten inkluderar både stadsförsamlingar, landsbygdsförsamlingar och mindre ortsförsamlingar. När det kommer till hur man väljer ut urvalet av respondenter till en undersökning menar Trost att urvalet bör vara heterogent inom en given homogenitet för att man ska få fram ett bra material. Det ska med andra ord finnas en variation inom en given ram, i detta fall präster inom ett avgränsat geografiskt område.⁴⁴

Utöver den kvantitativa studien tillfrågades fyra präster om att bli intervjuade i samband med att de förrättade ett dop. Prästerna valdes ut inom det geografiska området och gav ett heterogent urval när det gäller ålder, kön, och antal år som vigda. Urvalet baserades också på tillgängligheten när det gällde vilka som hade ett inplanerat dop i närtid och som dessutom tillät en deltagande observation. Två av prästerna förrättade dop av barn under sex månaders ålder och en präst döpte en konfirmand. I det fjärde fallet utfördes enbart intervjun, eftersom dopet skulle genomföras i en kyrka där dopträdet fanns i ett avsides dopkapell. Dopminnet hängdes då upp i dopträdet av familjen efter dogudstjänstens slut. Prästerna som förrättade dopen kommer i resultatredovisningen att kallas för präst A, präst B och präst C, vilka är motsvarande präst A, B och C i resultatredovisningen av intervjuerna. Präst D har blivit intervjuad men ingen deltagande observation var möjlig.

Urvalet av intervjurespondenter gav en heterogen bredd och därmed en mångfacetterad palett av ingångar inom det studerade ämnet, vilket förhoppningsvis lett till en ökad nyansrikedom. Samtidigt är urvalet homogent eftersom alla intervjupersoner är präster, vigda till tjänst i Svenska kyrkan samt har tankar om dopträdet och dess individuella dopminnesföremål, vilket gör deras svar jämförbara.⁴⁵ En risk med att använda trianguleringsmetoden är att empirin blir alltför spretig och omfattar för många perspektiv så att materialet i sig inte blir jämförbart eller

⁴³ Alvehus, 2019, s. 71.

⁴⁴ Trost, 2005, s. 117.

⁴⁵ Alvehus, 2019, s. 73.

kan relatera till en entydighet. I den här uppsatsen har därför trianguleringen fungerat som en grävande spade där enkätundersökningen sonderar terrängen och upptäcker gemensamma likheter eller avvikande mönster och de deltagande observationerna och intervjuerna fungerat som en fördjupning av det som enkäterna visat genom följdfrågor kring praktiska aspekter och teologiska reflektioner.

1.6 Skriftligt material

Det material som refereras till i resultatredovisningen är framtaget genom tre deltagande observationer av dopgudstjänster, en kvantitativ studie i form av en enkätundersökning samt fyra semistrukturerade intervjuer. Detta är uppsatsens primärmaterial och har beskrivits i avsnitten 1.4 och 1.5.

I kapitel 4 Diskussion och kapitel 5 Slutsats refereras det till den relevanta litteratur som funnits att tillgå och som också tas upp i inledningskapitlet och i bakgrundskapitlet. Det är sekundärmaterial i form av liturgikböcker, metodhandböcker, kyrkohandböcker och olika församlingars doppastoraler och församlingsinstruktioner samt LUKA-undersökningar som används för att underbygga och problematisera primärmaterialiet.

För att besvara uppsatsens tredje problemformulering används liturgiteologisk litteratur, bland annat den amerikanslutherske forskaren Gordon W Lathrops tankar om liturgiteologi, vilka är tolkade och formulerade av flera svenska forskare exempelvis Lena Sjöstrand, Jonas Ideström, Ninna Edgardh, Fredrik Modéus och Karin Rubenson.⁴⁶ De använder alla Lathrops liturgiteologi i sin forskning, och skriver utifrån en svenskkyrklig kontext och är därför motiverade att använda som referenser till den här undersökningen. Lathrop själv har forskat om kyrkans och församlingens identitet i relation till heliga ting som brukas inom liturgin, till vilka man kan räkna dopträdd och dess dopminnessymboler. Inte för att föremålen i sig är heliga utan för att de används i en *juxtaposition* inom dopets ramar. I nästa avsnitt beskrivs liturgisk teologi närmre och valet av att använda Lathrops teori om juxtaposition för att besvara den tredje forskningsfrågan motiveras.

⁴⁶ Sjöstrand, Lena, *Mer än tecken – Atmosfär, betydelse och liturgiska kroppar*, Skellefteå, Artos förlag, 2012. Ideström, Jonas, *Ikoniska kartor – att göra teologi i kyrkans vardag*, Stockholm, Verbum, 2021, Modéus, Fredrik, *Gudstjänstgemenskap i folkkyrkan – ett studium av gudstjänstgemenskapens identitet och ställning i Svenska kyrkan*, Stockholm, Verbum förlag, 2015.

Rubenson, Karin, *Karnevalessk gudstjänst – barns plats i kyrkans liturgi*, Uppsala Universitet, 2021. Tillgänglig via: [Karnevalessk gudstjänst. Barns plats i kyrkans liturgi \(diva-portal.org\)](https://diva-portal.org/), Edgardh, Ninna. "Liturgins grammatik i nordisk kontext", i *Gudstjänstens mening* (Svenskt gudstjänstliv 94). Artos och Norma. 2019. Tillgängligt: <https://journals.lub.lu.se/sgl>.

1.7 Liturgisk teologi

Resultatet från primärmaterialet kommer i denna magisteruppsats att diskuteras i relation till liturgisk teologi. Liturgisk teologi är ett mångfacetterat begrepp som kan rymma mycket och har ett nära samband med den moderna liturgiska rörelsen, och kan delvis liknas vid en teologisk metod som syftar till att visa förhållandet mellan kyrka och tro.⁴⁷ En grundläggande tanke inom liturgisk teologi är att teologi är en levd kollektiv erfarenhet inom den kristna kyrkan. Återigen devisen från den tidiga kyrkan: *lex orandi, lex credendi* eller så som vi ber, så tror vi. Samtidigt som liturgin gestaltas av, genom, eller tillsammans med en församling så präglas och formas man av den.⁴⁸ Kyrkan och gudstjänsten skapar därför en formerande miljö genom samspelet mellan det talade ordet, texter, symboler, ting och människor som interagerar med varandra.⁴⁹ Därmed kan liturgisk teologi förklaras som ett dogmatiskt sätt att systematisera vad som sker genom och i samband med liturgins gestaltande.

Liturgisk teologi företräds bland annat av den ryskortodoxa teologen Alexander Schmemmann, som intresserade sig för dialogen mellan liturgiska traditioner och dess historias uttolkning i samtiden. Andra företrädare för liturgisk teologi är professor David Fagerberg vid University of Notre Dame och den amerikanske och lutherske teologen Gordon W. Lathrop som under 1990- och 2000-talets början varit med och präglat nordisk gudstjänstutveckling, inte minst genom arbete med gudstjänsthandböcker.⁵⁰ Lathrop är också präst i Evangelical Lutheran Church in America (ELCA) och är internationellt känd som föreläsare och författare. I den här kontexten är hans tolkningar inom liturgisk teologi viktig för förståelsen av hur teologi relaterar till trons yttre gestaltning och handlingar och hur liturgi och ecklesiologi hänger ihop med människors gudserfarenheter. Lathrop talar ofta om kyrkan som en gudstjänstgemenskap, där människor samlas kring kyrkans *ordo*, vilket för Lathrop innebär att veta något tillsammans. Tal om kyrka och tro är därför också tal om människor och det som händer när människor samlas i gudstjänst.⁵¹

I samspel med det Lathrop kallar för heliga ting, pågår ett identitetsskapande och en möjlighet för både kyrkan och individen att förstå sig själva i relation till det som sker.⁵² Här ska

⁴⁷ Byström och Norrgård, 1996, s. 41.

⁴⁸ Fagerberg, David, *Den liturgiska människan - Alexander Schmemmanns vision för kyrkan, gudstjänsten och världen*, Örebro, Marcus förlag, 2018, Förord av Ninna Edgardh, s. 9.

⁴⁹ Idestrom, Jonas, *Ikoniska kartor – att göra teologi i kyrkans vardag*, Stockholm, Verbum förlag AB, 2021, s. 84.

⁵⁰ Edgardh, Ninna, ”Liturgins grammatik i nordisk kontext”, i *Gudstjänstens mening* (Svenskt gudstjänstliv 94), Artos och Norma, 2019, s.66, Tillgängligt: <https://journals.lub.lu.se/sgl>.

⁵¹ Modéus, 2015, s. 345.

⁵² Idestrom, 2021, s. 82.

poängteras att dopträd och dopträdssymboler inte är heliga ting i betydelsen helgade eller sakramentala, utan föremål som används för att synliggöra något. Lathrop exemplifierar några av dessa heliga ting, men utesluter inte att det finns många fler och att det kan skifta beroende på liturgisk tradition och tolkning.⁵³ Han lägger stort fokus på dopet och nattvarden och i synnerhet de vardagliga ting kopplat till dessa, såsom vatten och bröd som i liturgin blir heliga och betydelsefulla i dialog med mottagarna.⁵⁴

Lathrops tankar om att allt som pågår under till exempel en gudstjänst i sig är en formerande miljö, kommer i den här kontexten ställas i relation till resultatet av primärmaterialet och presenteras i diskussionskapitlet. Särskilt fokus läggs på det som Lathrop kallar för *juxtaposition*, nämligen att ställa gudstjänstens händelser sida vid sida så att de hänvisar till varandra och samverkar till en trosfördjupning. Han skriver att sanningar om Gud förkunnas i juxtapositioner, inte i separata och entydiga uttalanden eller handlingar.⁵⁵ I dopets ordo finns enligt Lathrop många möjligheter att bredvidställa uttryck för den bibliska tron med biblisk retorik och låta gamla ord och traditionella handlingar bredvidställas nya och därmed förmedla nåden på ett nytt sätt. Ett exempel är att tala om vatten och bad i en dubbel innebörd i dopet, både som rening och bredvidställt den treeniga gudens namn också en innebörd av att bli översköld av Guds nåd och renad till ett nytt liv i Kristus.⁵⁶ Möjligtvis kan även upphängandet av ett individuellt dopminne eller den teologiska tydningen av det, vara exempel på ytterligare bredvidställande kopplade till dopets liturgi. Lathrop har inspirerat och influerat flera svenska forskare och kommit att användas i olika forskningsprojekt kopplade till liturgi.

Jonas Idestrom refererar till Lathrops i sin bok *Ikoniska kartor* (2021), som handlar om hur man kan göra teologi i kyrkans vardag och hur meningsskapande processer ständigt pågår runt omkring oss människor, så även i kyrkans miljö till exempel med hjälp av olika ting och symboler i en dopliturgi. I sin bok lyfter han fram hur ett deltagande och delaktigt förhållningssätt är som en rörelse som leder till olika erfarenheter och minnen, inte minst till erfarenheter av gemenskap och tillhörighet.⁵⁷ Han skriver att tillvaron inte är något vi passivt står och betraktar utan något som vi själva, medvetet eller omedvetet deltar i och själva är en del av, och som vi får kunskaper och erfarenheter genom.

⁵³ Lathrop, Gordon W, *Holy things – a liturgical theology*, Minneapolis: Fortress Press, 1998, s. 10-11.

⁵⁴ Rubenson, 2021, s. 42.

⁵⁵ Lathrop, 1998, s. 66.

⁵⁶ Lathrop, 1998, s. 67.

⁵⁷ Idestrom, 2021, s. 80.

I ett teologiskt sammanhang kan därmed samspelet i delaktigheten och gemenskapen ge erfarenheter av och skapa möjlighet till att få kunskap om vem eller vad Gud är. Genom berättelser, gemensamma praktiker, minnen, och materiella ting formas språk som kan låta oss ana Gud och Guds närvaro i vardagen.⁵⁸ Kyrkans liturgi erbjuder en palett av sådana möjligheter till samspel. Ideström menar att allt samverkar för ett växande i tro tack vare ”liturgiins dialogiska och relationella karaktär”.⁵⁹

Spänningen eller samspelet mellan olika ting, exempelvis mellan det vardagliga och det heliga eller mellan ord och handling eller föremål och rörelse är exempel på det Lathrop beskriver som juxtaposition. Ideström översätter det till ett bredvidställande.⁶⁰ Liturgi är i sig en form av bredvidställande där olika parametrar möts och harmoniserar eller kontrasterar och som också inkluderar de närvarande individerna fysiskt genom exempelvis gemensamma läsningar och kroppens olika rörelser, det vill säga genom att man interagerar med andra eller gör en konkret handling.⁶¹ Momentet att hänga upp ett individuella dopminne i ett dopträd kan därmed också vara ett exempel på en handling som i sig hjälper till att skapa en formerande miljö och ger de närvarande ytterligare en erfarenhet. I kombination med det som sägs i dopgudstjänsten bredvidställt det som sker i rummet skapas en miljö som kan ge djupare betydelser av det vardagliga. Vatten, ord, ljus, träd, barn – vardagligheter, men som i olika kombinationer blir ett bredvidställande som kan leda till en trosfördjupning, menar Ideström.⁶²

1.8 Disposition

Det inledande kapitlet förklarar uppsatsens syfte och problemformuleringar, samt vilka metoder och material som använts. Några för uppsatsen avgörande begrepp definieras och en forskningsöversikt presenteras i relation till dels dopträd och dess individuella dopminnessymboler, men också generellt till forskning om dopliturgi och liturgisk teologi i en svensk kontext.

Kapitel två ger en överskådlig bild av vad dopet är i en svenskkyrklig kontext idag samt presenterar det skrivna material om dopträd som hittats. Vidare presenteras några dopkampanjer som på olika sätt berör dopträdet och dess individuella dopminnen.

⁵⁸ Ideström, 2021, s. 74–75.

⁵⁹ Ideström, 2021, s. 84.

⁶⁰ Ideström, 2021, s. 83.

⁶¹ Rubenson, 2021, s. 42–43; Sjöstrand, 2012, s. 109.

⁶² Ideström, 2021, s. 97.

Kapitel tre redogör för primärmaterialets resultat i löpande text utifrån enkätundersökningen, de deltagande observationerna och de semistrukturerade intervjuerna.

I kapitel fyra ställs resultatet i relation till bakgrunden och diskuteras i förhållande till liturgisk teologi. I kapitel fem presenteras slutsatser och svar på problemformuleringarna samt vidare förslag på forskning.

2. Bakgrund

2.1 Om dop i Svenska kyrkan

Dopet är ett av två sakrament i den evangelisk-lutherska Svenska kyrkan, det andra är nattvarden. Dopet är en förening med Jesus Kristus till ett nytt liv som ska ske i den treeniga Gudens namn och i rent vatten.⁶³ Det är också en väg in i en kyrklig gemenskap. Genom dopets sakrament tas den nydöpte upp i den kristna världsvida kyrkan och dopet är därför också ett välkomnande in i en större gemenskap och därför uppmuntras dopfamiljen och församlingen till att vara deltagande och aktiv.⁶⁴ Dopet är en engångshandling och den som döps kan varje dag välja att leva i sitt dop. ”Kyrkans uppdrag är att alla människor ska nås av erbjudande om dop” står det i KO Kap. 19 och Svenska kyrkans församlingar har ansvar för att erbjuda dopundervisning för alla som är bosatta i församlingen. Dopet är medlemsgrundande i Svenska kyrkan.⁶⁵

År 2011 sammanställde Svenska kyrkans biskopar ett biskopsbrev kring dopet och dess betydelse. I brevet uppmuntras församlingar att reflektera kring hur man på olika sätt kan gestalta dopet i den egna tiden, så att dopet upplevs meningsfullt för den som döps, samtidigt som det kristna budskapet i evangeliet förkunnas. Dopets liturgi har skiftat genom kyrkohistorien men alltid kretsat kring vattnet och Ordet. Dopliturgi har olika moment gestaltar och speglar livet i Kristus på olika sätt, till exempel tänds dopljuset och ges som gåva som en påminnelse om Jesus som säger att han är världens ljus - den som tror på honom ska ha livets ljus.⁶⁶ Dopet ska vara relevant för människor, menar biskoparna. De skriver att ”dopritens byggstenar känns igen genom århundradena [...] dopet hålls levande för oss genom att det tar gestalt i våra liv, för varje människa på ett unikt sätt”. Det finns många sätt att gestalta och visa

⁶³ Kyrkoordningen för Svenska kyrkan, Kyrkomötets beslut (SvKB 1999:1, Lydelse 1 januari 2023 Kap 19: § 1.

⁶⁴ Ellverson, Karl-Gunnar, *Församlingens gudstjänst i Omvänd till verklighet -Gudstjänst för 2000-talet*, Göransson, Gunnar (red.) 1994, s. 64.

⁶⁵ KO, 2023 Kap 19: Inledning samt § 6, § 8 och § 9.

⁶⁶ *Leva i dopet* – Brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar, Uppsala, Ineko tryck, artikelnummer SK11206, 2011, s. 7–8.

på dopets tydning och därför uppmuntrar biskopsbrevet församlingar till att gemensamt reflektera över dopets innebörd och fundera på hur dopuppföljning kan ske på olika sätt.⁶⁷ Hur en sådan praktiskt ska ske, formuleras av församlingarna i en doppastoral som ska skickas till det egna stiftet.

Lena Sjöstrand, domkyrkokaplan i Lunds stift och disputerad i teologi, skriver i sin avhandling *Mer än tecken* (2012) att en människa inte är avhängt beroende av att förstå betydelsen av alla föremål eller handlingar som ingår i den händelse man deltar i, för att kunna ta till sig upplevelsen av det som sker. Kroppsliga, konkreta erfarenheter vi upplever talar ändå till det mänskliga minnet och till våra känslor och skapar associationer i oss.⁶⁸ Detta är en viktig poäng att ta med sig i arbetet kring att aktualisera dopet. Igenkänningen och gestaltningen förutsätter inte att alla tolkar de liturgiska praktikerna i en dopgudstjänst på samma sätt.

I biskopsbrevet *Leva i dopet* står inget specifikt om dopträäd eller dess hängda symboler, men i det avslutande kapitlet uppmuntras till reflektion kring dopets betydelse och där nämns att många församlingar lämnar någon form av dopgåva förutom dopbevis och dopljus till den döpte. Att ge en gåva kan vara ett sätt att aktualisera dopet till exempel genom att man som dopfamilj och faddrar återkommer till en dopfest. Att aktualisera dopet i församlingen kan till exempel vara att formulera en dopuppföljningsplan eller i gudstjänster ha ett moment av doperinran. Detta är något som Svenska kyrkans biskopar uppmuntrar till.⁶⁹

2.2 Om dopträäd

Stephan Borgehammar skriver 2011 i förordet till *Svenskt Gudstjänstliv* vol 86, om dop att dopdebatten är ständigt pågående och att nya frågor dyker upp. Som ett exempel på den pågående utvecklingen nämner han spridningen av dopträäd.⁷⁰

Dopträäd och individuella dopminnesföremål är ett nutida fenomen och det finns inte mycket forskning kring det, mer än vad som tidigare nämnts i forskningsöversikten. Litteraturen beskriver dopträäd eller liknande föremål som mer eller mindre fasta konstruktioner som numera är frekvent förekommande i Svenska kyrkans gudstjänstrum. Stina Fallberg Sundmark menar att dopträden och de hängda minnesföremålen syftar till att synliggöra för församlingen de dop som sker under en viss tid, genom att man vid varje doptillfälle hänger upp ett föremål för vart

⁶⁷ *Leva i dopet*, 2011, s. 13-14.

⁶⁸ Sjöstrand, 2012, s. 95.

⁶⁹ *Leva i dopet*, 2011 s. 88-89.

⁷⁰ *Svenskt Gudstjänstliv*, vol 86 2011, Borgehammar, Stephan, Förord, s. 7, <https://journals.lub.lu.se/sgl/article/view/6128>.

nydöpt barn. Det symboliska minnesföremålet får barnen och deras familjer sedan oftast hämta hem vid en särskild gudstjänst eller dopåtersamling.⁷¹

På Svenska kyrkans dopsajt beskrivs dopträdet och minnesföremålen på ett liknande sätt som det Fallberg Sundmark återger, nämligen att ett föremål hängs upp som symbol när någon döpts samt att den döpte med familj inbjuds efter en tid till en gudstjänst för att hämta sitt minnesföremål. På sajten står dessutom att dopträdet och de upphängda minnesföremålen blir en påminnelse för den gudstjänstfirande församlingen och andra kyrkobesökare om deras eget dop och hjälper också till att visualisera nya antalet medlemmar i den kristna världsvida kyrkan.⁷²

Att dopträd är ett nyare inslag i kyrkorummet och i dopliturgin underbyggs bland annat genom att det finns mycket litet eller inget alls nämnt om det i liturgikhandböcker från början av 2000 talet.⁷³ Att hänga upp ett individuellt dopminne i ett dopträd eller något liknande omnämns inte heller i Kyrkohandboken från 2017. År 2019 utkom däremot en studie från Svenska kyrkan om dop, och hur föräldrar resonerar kring ställningstagandet om att låta döpa sina barn eller inte samt hur församlingar strategiskt arbetar med dop. Studien heter *Dop i förändring* och i förordet reflekterar biskop Sören Dalevi om vad Svenska kyrkan står i för framtidsutmaningar när det gäller dop. Han menar att lokala förutsättningar kommer att spela en större roll, där tillgänglighet och bemötande är viktiga faktorer, vilket ställer högre krav på dem som genomför dopen. Dalevi pekar på vikten av att kunna tala om dop och kristen tro på ett sätt som känns meningsfullt och relevant för människor, liksom att framtidens kyrka måste våga tänka nytt.

Som exempel på sådant som idag kan verka självklart men som varit en del av ett förändringsarbete kring dop från 1970-talet och framåt, nämner Dalevi dopsamtalen, dopljusen, drop-in dop och dopträd.⁷⁴ I studien nämns även att det från 1995 och framåt förekommer upphängningsanordningar, ofta i form av träd, i kyrkorummet där ett föremål med varje dopbarns namn och dopdatum hängs upp. Som exempel på föremål nämns ängel, droppe, duva, blad/löv, hjärta och fisk.⁷⁵ Informationen om dopträd som nämns i studien är hämtad från Cardona Castros kandidatuppsats från 2017. Studien beskriver också att dopträd används i

⁷¹ Fallberg Sundmark, 2018, s. 246.

⁷² Svenska kyrkans dopsajt. [Bilder och symboler i kyrkan - Dopsajten \(svenskakyrkan.se\)](https://www.svenskakyrkan.se/bilder-och-symboler-i-kyrkan-dopsajten) Besökt den 2 januari 2023

⁷³ Exempelvis nämns eller förklaras inget om dopträd i Karl-Gunnar Ellversons Handbok i Liturgik från 2003, utgiven på Verbum förlag.

⁷⁴ Sandberg, Andreas, Sjölin, Ingegerd och Ganebo Skantz, Josephine, *Dop i förändring – en studie av föräldrars aktiva val och församlingars strategiska doparbete*, Uppsala, Svenska kyrkan Artik.nr SK19014, 2019, s. 8.

⁷⁵ Sandberg (red.)2019, s. 69.

Finland, men att själva upphängningen av dopminnet där sker i söndagens gudstjänst i samband med att dopet kungörs i församlingen.⁷⁶

2.3 Dopkampanjer

Svenska kyrkan startar regelbundet olika projekt med fokus på dopet och utvecklingsarbete kring dop- och dopundervisning. Ett sådant pågick våren 2023, genom sociala medier och tv-reklam under rubriken *Dopet – livets första fest*. Motivet till kampanjen var att andelen dop minskat och att pandemin gjort att det uppstått ett glapp, eller en dopskuld i statistiken. Kampanjen pågick i köpt media mellan den 11–30 april 2023, men kommer också att kunna användas av Svenska kyrkans församlingar under hela året.⁷⁷ En del av förslagen är innovativa, till exempel kan dopföräldrar själva boka dop genom webben. Som en del av det proaktiva arbetet kring dop som Svenska kyrkan gör genom kampanjen *Dopet- livets första fest*, ges förslag till lokala församlingar hur man kan arbeta med att marknadsföra dopet. Ett sådant exempel är genom *Närhetsprincipen*, det vill säga genom att ta fasta på det lokala och speciella. Församlingen kan påtala det unika som finns i just den lokala kyrkan – till exempel en speciell dopfunt eller ett nytt konstverk i form av dopträd med dopänglar eller liknande. Kampanjen stöder det som tidigare nämnts i biskopsbrevet *Leva i dopet* (2011) om att aktualisera dopets betydelse genom att gestalta det som meningsfullt i den egna samtiden.

En annan dopkampanj genomfördes i Lunds stift mellan 2010–2015 och kallades *Fokus dop*. Målet var att långsiktigt arbeta för att fördjupa förståelsen samt undanröja hinder och bryta den nedåtgående doptrenden. Projektförsamlingarna uppmanades att våga prova nya former och vägar i sitt doparbete.⁷⁸ Alltså liknande målsättningar som kampanjen *Dopet – livets första fest*. Projektet *Fokus dop* resulterade i tre olika slutrapporter, där en sammanfattade projektförsamlingarnas arbete med dop. Dopträd eller motsvarande nämns flertalet gånger som en del av arbetet med att aktualisera och visualisera dopet och dess innebörd. Projektgruppen sammanfattar:

”Tolv av de tjugo projektförsamlingarna har tagit fram eller förändrat den symbol i kyrkorummet som visar hur många som har döpts. Man vill ha något visuellt kring dop i kyrkorummet. Många har också skapat ett dopskåp eller en dophörna i sina

⁷⁶ Sandberg (red.), 2019, s. 69.

⁷⁷ Material tillgängligt via Kornet - Svenska kyrkans intranät [Dopkampanjen \(sharepoint.com\)](#) eller genom produktionsledare Marie Malm på kommunikationsavdelningen, Svenska kyrkan, Uppsala. Även tillgängligt genom författaren till denna uppsats.

⁷⁸ Löwegren, Mikael (red.), *Kyrkan och dopet idag – om dop i 2010 talet*, Skellefteå, Artos och Normas förlag, 2013, s. 20–22.

församlingshem. På flera plan har man blivit tydligare med sitt symbolspråk, man har arbetat medvetet med dopets symboler.”⁷⁹

En av projektförsamlingarna i *Fokus dop*-studien är aktuell som en av de församlingar vars svar denna magisteruppsats primärmaterial bygger på. Den församlingen har medverkat genom flera anställda prästers svar på enkätundersökningen samt genom en av de deltagande observationerna och vars anställda präst var intervjuobjekt i denna studie. Församlingen poängterar att arbetet med att ta fram en dopdroppe har gett god respons, både i de egna verksamheterna, och uppmärksammats i lokal media. I slutrapporten svarar församlingen på frågan hur projektet bidragit till fördjupad förståelse av dop:

”Vi blev påmind om vikten av att reflektera över våra egna dop innan vi ska ”undervisa” andra. Det var ett bra initialt startmöte med alla arbetstagare och förtroendevalda för att lansera projektet. Samtalen kring det ”egna” dopet: datum, plats, dopbevis, minnen, lade en bra grund. Dopet är en fest! Vår inbjudan till dop gjordes ”festlig”. Både när vi tog fram grattiskort, dopinbjudan och dopdroppen har vi samtalat länge kring utformning och innehåll. Processtänkandet har bidragit till fördjupad förståelse av dopet på många plan. Dopdroppen i kyrkorummet är uppskattad, besökare fotograferar, många tänder ljus i den. Även Länsstyrelsen har uttryckt sin uppskattning”.⁸⁰

Ytterligare bakåt i tiden finns fler exempel på olika satsningar som gjorts med fokus på dopet och dess betydelse. Per Harling medverkade tillsammans med bland andra Karl-Gunnar Ellverson i en projektgrupp kallad Alsikeprojektet inom Svenska kyrkan mellan 1991–1993. Projektets huvudsakliga uppgift var att förbereda Svenska kyrkans närvaro i den planerade staden Alsike i Uppsala kommun. Erfarenheter från projektet samt författarnas egna kunnskaper blev till boken ”*Omvänd till verklighet. Gudstjänst för 2000-talet*”. I boken skriver Harling om hur gudstjänstrummet har förändrats och att liturgins historia i mångt och mycket också är kyrkorummets historia. Liturgins utformning och gestaltning har förändrats från att man i urkyrkan träffades i hemmen till att man samlades i stora basilikor till det vi idag känner som typiska kyrkorum med fokus kring altaret, med fasta bänkar för besökare och prästen som leder och genomför mycket av liturgin.

Trots reformationens avsikter att gudstjänsten ska bejaka en mer delaktig och folklig liturgi förblev många gudstjänstrelaterade moment prästdominerande, men den liturgiska rörelsen

⁷⁹ Andersson, Lena, projektledare och stiftskonsulent, 2011–2015, Tillgängligt via: [Fokus dop, projektrapport Lunds stift 2010 \(1\).pdf](#) s. 11. Hämtat den 25 april 2023.

⁸⁰ Andersson, 2011–2015.

kom att påverka detta synsätt. Harling skriver att strävan idag (läs 1994) är att återgå till ett *görandets* liturgi och för det krävs att man vågar reflektera kring kyrkorummets utformning.⁸¹

Det går att konstatera att strävansmålet från 1994; att närma sig ett *görandets* liturgi, har kommit en god bit på väg. Inte minst genom införandet av dopträd och att hänga upp dopminnesföremål däri. Det är intressant att notera att Svenska kyrkan år 1994, 2010 och 2023 poängterar betydelsen av att våga tänka nytt och konkret för att öka delaktigheten och förståelsen av dopets innebörd.

2.4 Kyrkohandboken

Dopträd eller något liknande, med individuella dopminnen omnämns inte i dopordningen i Kyrkohandboken. Detta konstaterade Cardona Castro redan 2017 då 1986 års kyrkohandbok fortfarande var den gällande och den nuvarande kyrkohandboken ännu inte var antagen - även om det fanns ett förslag ute för remiss.⁸² Sedan sex år tillbaka finns en ny kyrkohandbok men inte heller i den står dopträd eller individuella dopminnen omnämnda, inte ens som ett fakultativt moment. Platsen i dopordningen för ett eventuellt upphängningsmoment visade sig 2017 oftast ske i samband med välkommandet och tändandet av dopljuset, men hade flera möjliga placeringar i agendan. Majoriteten av respondenterna i Cardonas studie uppfattade inte att dopträdet och upphängningen av dopminnen konkurrerade med tändandet av dopljuset. Cardona konstaterar däremot att respondenterna uppgett att dopminnet ganska ofta omnämns i doptalet och att:

”huruvida föremålets symbolik passar in i dopliturgin beror dels på vad föremålet symboliserar,[...] dels på hur pass införstådd prästen är med symboliken. Eftersom enkätundersökningens enkätfråga 16 visar att det mest förekommande är att föremålet nämns i doptalet, är det av största vikt att symboliken och syftet med föremålet är väl förankrat hos dopprästen. Annars finns risken att föremålet inte uppfyller sitt ursprungliga syfte eller att kopplingen till dopet och dess liturgi uteblir. Konsekvensen blir att upphängningen av föremålet antingen bara blir ett trevligt inslag utan teologisk mening eller ett moment som stör dopliturgin, en rit i riten”⁸³

⁸¹ Harling, Per, ”Gudstjänstperspektiv”, s. 18–19, i *Omvänd till verklighet, Gudstjänst för 2000 talet*, Gunnar Göranzon (red.), Bokförlaget Origo och författarna, 1994.

⁸² Cardona Castro, 2017, s. 8.

⁸³ Cardona Castro, 2017, s.33.

Tack vare Cardonas reflektion togs frågan om huruvida prästerna i enkätundersökningen anser sig nämna dopminnesföremålet i doptalet med, för att se om svaren skiljer sig nu mot 2017. Svaret redovisas i kapitel tre.

2.5 Doppastoraler

Varje församling eller pastorat i Svenska kyrkan ska formulera en doppastoral som årligen bör ses över och godkännas av det egna kyrkorådet. En doppastoral är en konkret handlingsplan för hur dop och dopuppföljning ska ske i respektive församling och syftet är att betona vikten av dopet som en av kyrkans grundstenar och redogöra för det praktiska som ska tas i beaktande före, under och efter ett dop.

En genomgång av elva doppastoraler från de församlingar som tillhör de två kontrakt som är underlag för denna uppsats och som har dopträd eller något motsvarande, har visat på några gemensamma förhållningssätt och strategier kopplat till dopträd och de individuella dopminnesföremålen.

Tio av församlingarna/pastoraten skriver att det finns en plan kring att dela ut ett individuellt dopminne i samband med doggudstjänsten och samma tio församlingar skriver också när på kyrkoåret som dopfamiljer inbjuds att komma och hämta det individuella dopminnet. Sju av församlingarna uttrycker att delaktighet från föräldrar, faddrar, syskon, kyrkvårdar, församling eller dopkandidaten själv är önskvärt i doggudstjänsten. Ingen nämner specifikt upphängningsmomentet som ett sådant sätt att vara delaktig, även om det i några fall kan vara underförstått när man i doppastoralen räknar upp några av de uppgifter som kan delegeras till exempel att hålla upp dopvattnet eller läsa en text. Fyra församlingar nämner att det individuella föremålet är märkt med namn och/eller dopdatum. En församling skriver i stället att föremålet, i detta fall en dopängel, ej bör märkas med namn på grund av symbolvärdet hos ängeln och att eftersom ängeln är av glas och lätt går sönder kan det skapa en onödig oro om så skulle ske med ett barns specifika ängel.

En församling nämner inte alls kyrkans dopträd och de individuella dopminnesföremålen men tillhör de församlingar som uppmuntrar till medverkan i doggudstjänsten från familjemedlemmar, faddrar och gudstjänstvärdar.

Bara en församling motiverar varför man hänger upp en dopängel i dopträdet i samband med dop. Motiveringen är att ”dopängeln är en påminnelse för såväl dopfamilj som församling om vårt gemensamma ansvar för de som döps i vår församling”.⁸⁴

2.6 LUKA

Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv, förkortat LUKA, har sedan 1940-talet genomfört ett antal rikstäckande undersökningar kring kyrklig sed. Totalt omfattar arkivet idag 29 olika undersökningar om kyrkliga seder.⁸⁵ För att säkerställa om det finns något i LUKA kring dopträd eller de individuella dopminnesföremålen gjordes en förfrågan till en av de ansvariga, docent David Gudmundsson på Lunds universitet. I ett mailsvar konstaterade han att det inte fanns någon information om dopträd som går att grunda någon statistik på men att dopträd nämnts i några svar som inkommit från församlingar inom de två kontrakt som är underlag för denna magisteruppsats primärmaterial. I LUKA 28 (från 2008–2009), fråga 23 ”Överlämnas i pastoratet särskild dopgåva (utöver ljus)?” och på fråga 30 ”Finns det några särskilda dopseder (äldre eller nyare) att notera i pastoratet?” så finns sju svar som är relevanta för denna uppsats. Fyra församlingar nämner att man överlämnar en dopängel, två av dem specificerar svaret med att dopängeln hänger kvar och hämtas vid ett senare tillfälle. En församling anger att: ”En dopduva hängs upp i ett dopträd i kyrkan. Familjerna hämtar sin duva i samband med en familjegudstjänst vid kyndelsmäss”.⁸⁶ En församling uppger att det finns ett dopträd i vapenhuset där man hänger upp ett äpple för varje dopbarn och en annan att ett doplövs hängs upp i dopträdet. Även om det inte går att bygga någon korrekt statistik utifrån dessa svar så pekar svaren på att dopträd är ett ganska nytt fenomen vid tiden för LUKA 28 undersökningen från 2008–2009.

Det fanns en tanke om att följa upp frågor om dopträd och dopuppföljningstraditioner i LUKA 29 som skickades ut 2015–2016. Curt Dahlgren nämner ett test där frågorna ”Finns särskilt dopträd?” och ”Följs dopen upp med inbjudan till särskilda gudstjänster, t.ex. dopdroppegudstjänster?” fanns med, men dessa frågor ströks när LUKA 29 istället inriktades på faste- och påsktiden.⁸⁷ Sammanfattningsvis bekräftade de sju församlingssvaren i LUKA 28 det som framkommit i enkätundersökningen när det gäller vilka föremål som används som

⁸⁴ Aktuella doppastoraler finns hos författaren och kan vidarebefordras efter förfrågan.

⁸⁵ Information om LUKA genom Lunds Universitets hemsida: <https://www.ctr.lu.se/forskning/vetenskapliga-sallskap/lunds-universitets-kyrkohistoriska-arkiv-luka> Besökt den 7 maj 2023.

⁸⁶ LUKA 28, fråga 23 och 30. Tillgängligt frågeformulär via file:///C:/Users/Admin/Downloads/0577-008_LUKA28.pdf. Svaren finns i LUKA arkivet och förfrågningar skickas till luka@ctr.lu.se.

⁸⁷ Dahlgren, Curt, *Faste- och påsktiden i Svenska kyrkan 2017*: Redovisning av Luka 29. (1 uppl.) (Meddelande från Kyrkohistoriska Arkivet i Lund. Ny följd; Vol. 13). Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv, 2020, s.7–8.

individuella dopminnen och bidrar därmed till svaret på den första av problemformuleringarna för denna uppsats.

De få svaren i LUKA 28 kan peka på att företeelsen att hänga upp ett individuellt dopminne i ett dopträd eller något liknande fortfarande var nytt 2008–2009. Det hade varit intressant om frågorna i LUKA 29 hade besvarats och om det kommer skickas ut ytterligare en LUKA undersökning kan man bara hoppas på att frågor kring dopträd finns med.

Med liturgisk teologi som teori och vetenskapen om att Svenska kyrkan under decennier i omgångar verkat för att aktualisera dopet på olika sätt ska vi nu närma oss det som är huvudsyftet med den här magisteruppsatsen, nämligen att undersöka vilka teologiska tydningar av dopträd eller liknande och dess individuella dopminnesföremål som görs av präster.

3. Resultat

Resultaten från enkätundersökningen, de deltagande observationerna samt intervjuerna med fyra präster är denna uppsats primärmaterial och kommer redovisas var för sig. För att bibehålla respondenternas anonymitet kommer svaren att inledningsvis benämnas som Kontrakt 1 och Kontrakt 2, och som församlingar även om vissa är pastorat. Detta för att pastorat kan bestå av flera sammanslagna församlingar, men alla församlingar är inte pastorat. I båda kontrakten förekommer pastorat, men inte tillräckligt många för att inte kunna avkodas. Vidare kommer prästernas svar redovisas i form av namn som änglaförsamlingarna eller droppeförsamlingen för att underlätta för läsaren.

3.1 Resultatredovisning av enkätundersökningen

Enkätundersökningen mejlades ut till 68 präster i två kontrakt, och totalt inkom 37 svar vilket motsvarar 54 procent. Fem utskickade mejl återkom med besked om att prästen var tjänstledig, föräldraledig eller vikarierande och därför valde att inte svara. Om dessa räknas bort som ej möjliga svar, blir svarsfrekvensen närmare 59 procent. I Kontrakt 1 var svarsfrekvensen 50 procent fördelat på nio representerade församlingar av tio, och i Kontrakt 2 var svarsfrekvensen 58 procent fördelat på nio representerade församlingar av elva möjliga. Totalt sett inkom svar från 18 av 21 möjliga församlingar i de två kontrakten vilket ger en god representation geografiskt sett.

88 procent svarade att det finns dopträd eller något liknande med individuella dopminnesföremål. Det motsvarar att det finns dopträd eller liknande i 18 av 21 möjliga församlingar. Då är även församlingen som delar ut dopljusstakar i diabas inräknade eftersom

det är ett individuellt dopminne med namn och dopdatum på som ställs på en särskild plats i kyrkorummet.

Av de nio representerade församlingarna i Kontrakt 1 svarade en församling att man inte hade dopträd eller något motsvarande, men att det finns pågående planer att starta arbetet med dopträd under hösten 2023 med tanken att använda befintliga ljusglober som en slags dopträd och i det hänga upp glasdroppar på krokar.

Av de nio representerade församlingarna i Kontrakt 2 svarade tre församlingar Nej på frågan om det fanns dopträd eller motsvarande i församlingen (Se fråga 2 i Bilaga 1). En församling uppgav att man använder dopstenar. Det är ljuslyktor i diabas som placeras på en särskild plats i koret och som delas ut vid en särskild dopstengudstjänst kring Kyndelsmässodagen. Man är dock i fas att tänka nytt även här.

En annan församling uppgav att man använder en lokalt utformad dopljusstake till dopljuset som gåva till dopkandidaten och att det i nuläget inte finns några planer på att införa dopträd eller liknande med hängda dopminnessymboler. Man uppger att man tidigare under några år provat med att ”locka med ytterligare någon liten gåva att komma och hämta vid en senare gudstjänst”, men att gensvaret från församlingsbors sida varit svalt.

Den tredje församlingen, vars präster svarade Nej på frågan om det finns dopträd eller något motsvarande i församlingen, uppger att man inte övervägt att införa dopträd, men att det skulle kunna vara en bra ”grej”. Fördelen skulle vara att man då synliggör för den gudstjänstfirande församlingen vilka som är döpta, men att detta går att göra på andra sätt till exempel genom att nämna de nydöpta i huvudgudstjänstens förbön. En präst svarar att det är viktigt med dopuppföljning och att hitta sätt att ha kontakt med dopfamiljerna även efter dopet, men att det är ”långt ifrån självklart att detta med dopträd fungerar; att dopfamiljerna kommer till det tillfälle de efter ett år bjuds att komma till för att få sin ”grej” i dopträdet”.

Av de präster som svarat Ja på frågan om det finns dopträd och individuella dopminnesföremål uppger 100 procent (motsvarande 32 svar) att dopminnesföremålet är en gåva från församlingen till dopkandidaten (Fråga 12, Bilaga 1).⁸⁸ På frågan om upphängningen av det individuella dopminnesföremålet ingår som ett moment i doggudstjänsten (Fråga 8, Bilaga 1) svarar 100 procent (motsvarande 32 svar) att det gör det. Ett svarstillägg nämner att vaktmästaren hänger

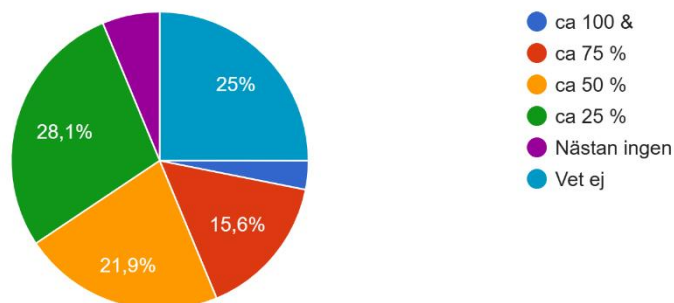
⁸⁸ Denna fråga togs med därför att litteraturen samt Cordona Castros kandidatuppsats (2017, s.19) antytt att en del församlingar på något sätt gestaltar antalet döpta i kyrkorummet men att föremålet eller det representativa inte är en gåva till den döpte utan återanvänds.

upp en ängel även för de barn som döpts i en annan församling, så fort den aktuella församlingen fått kännedom om att dopet ägt rum.

Fråga 14 handlar om hur många procent av de individuella dopminnesföremålen som blir hämtade av dopfamiljer.

14. Hur många procent av de personliga föremålen blir hämtade?

32 svar

Tre procent svarar 100 procent, sex procent svarar nästan ingen. En fjärdedel av prästerna vet inte hur stor del som hämtas medan 28 procent uppger att det handlar om ungefär 25 procent av dopfamiljerna som hämtar föremålet. Närmare 22 procent eller motsvarande sju präster uppger att hälften kommer och hämtar, medan 15,6 procent motsvarande fem präster uppger att det är 75 procent som hämtar föremålen. Det verkar således finnas en stor variation som enligt spridningskartan är lokalt kopplad. Kunskapen om hur statistiken ser ut varierar också. I en församling svarar samtliga tre präster att det handlar om 25 procent som hämtar, medan det i flera andra församlingar uppges olika procenttal, allt från 25–75 procent. Det kan tyda på att frekvensen ser olika ut i olika kyrkor inom samma församling där olika präster i huvudsak tjänstgör, eller att man har olika uppfattning om hur många dopfamiljer som kommer och hämtar föremålet. En möjlig förklaring är att statistiken sett olika ut före, under och efter covid-19 pandemin och att man därför tolkat frågan olika.

Fråga 13 är kopplad till hur och när på kyrkoåret man bjuder in till någon form av dopfest för att hämta de individuella dopminnesföremålen. Frågan skulle kunnat förtydligats för respondenterna, som fritt fick formulera sitt svar på frågan. En sammanställning visar dock att av 32 svar så anger samtliga att man har någon form av specifik dopfestgudstjänst. Den kallas lite olika och genomförs vid olika tidpunkter under kyrkoåret. En del församlingar kopplar festen till kyndelsmässodagen, Mikaelidagen eller fastlagssöndagen. Många skriver ingen specifik söndag på kyrkoåret, men anger att det handlar om en söndagsgudstjänst, oftast en

familjegudstjänst, i början av kalenderåret eller i början av varje verksamhetstermin. Det är olika vad man väljer att kalla gudstjänsten, men flera församlingar kallar gudstjänsten det som föremålet föreställer till exempel Dopdroppegudstjänst, Stjärngudstjänst, eller Änglafest. Alla 32 svar handlar dock om att man har en särskilt riktad gudstjänst eller dopvandring av något slag som handlar om att dela ut dopminnesföremålen och uppmärksamma dopets betydelse.

Fråga elva handlar om huruvida prästen uppskattar hur ofta hen brukar nämna det individuella föremålet och dess betydelse i doptalet. 47 procent uppger att man i princip alltid nämner det, medan 19 procent anger att det sker relativt ofta och 15 procent svarar att man nämner det men mer sällan. 19 procent svarar att man inte nämner det i själva doptalet men att föremålet ofta får ett eget omnämnande och förklaring/tydning i samband med upphängandet eller/och vid välkommandet.

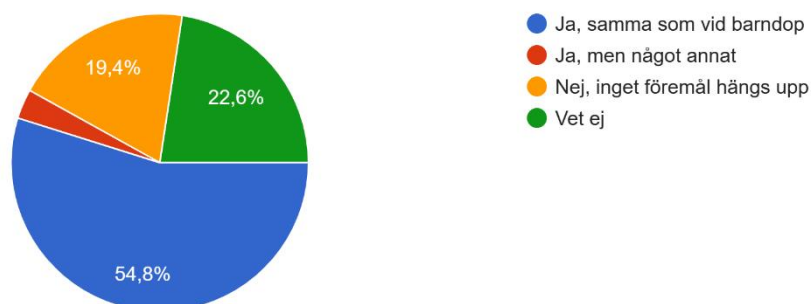
Fråga sex undersöker om respondenterna vet när dopträdet eller något motsvarande föremål införskaffades. 59 procent svarar att man inte vet. Nio procent svarar mellan 2006–2010, nio procent svarar mellan 2011–2015 och nio procent svarar mellan 2016–2020. Resultatet är dock lite missvisande eftersom flera kyrkor i samma församling kan ha dopträd och att dessa införskaffats efterhand. Tidsaspekten får därför ses som en fingervisning mer än som statistisk underbyggd fakta.

Fråga 15 undersöker om församlingarna delar ut ett individuellt dopminne även när ungdomar eller vuxna döps och av 31 inkomna svar meddelade en majoritet att man vid dop av unga och vuxna hänger upp ett dopminne. I en församling skriver en präst att man i stället delar ut en frälsarkrans till ungdomar och vuxna som döps. I en annan församling framgår det att man inte hänger upp dopängeln men att den överlämnas till den nydöpta ungdomen eller den vuxne i samband med dopet, att direkt ta med hem. I ytterligare en annan församling får man med sig ängeln direkt hem i samband med dopet om man är äldre än tre år eller om man bor och därmed är tillhörig i en annan församling. En präst svarar att hen brukar fråga och låta dopkandidaten välja om denne vill ha en symbol upphängt med sitt namn och dopdatum på eller inte.

Närmare 23 procent vet inte hur församlingen gör i denna fråga vilket kan tyda på att det var ett tag sedan den individuella prästen döpte en ungdom eller en vuxen, att man inte kommer ihåg hur man brukar göra, eller att man gör lite olika inom en och samma församling beroende på vilken präst som utför dopet.

15. Hängs något föremål upp när ungdomar/vuxna döps?

31 svar

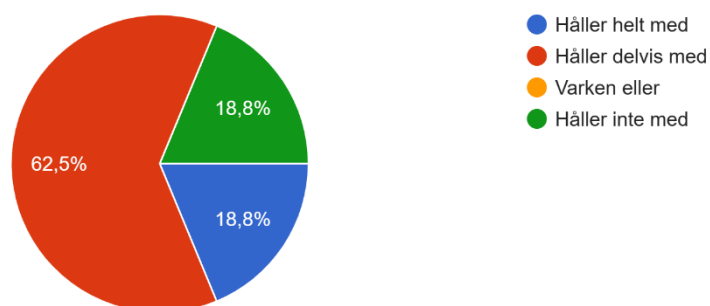

Litteraturen visar att en tanke med att ha dopträd och upphängda individuella dopminnesföremål är att visualisera för den gudstjänstfirande församlingen att det sker dop och att församlingen därmed växer, dels eftersom det generellt är färre som döps, dels för att fler väljer att ha dop i fristående dogudstjänster.

Därför ställdes fråga 17 till respondenterna. 18,8 procent håller helt med att detta är ett syfte med momentet. 18,8 procent håller inte med om att det är syftet medan majoriteten, 62,5 procent delvis håller med. Majoriteten anser alltså att synliggörandet av antalet döpta i församlingen genom de upphängda föremålen är ett av flera syften.

17. Skulle du hålla med om att den upphängda symbolen syftar till att visa hur många som döps i församlingen?

32 svar

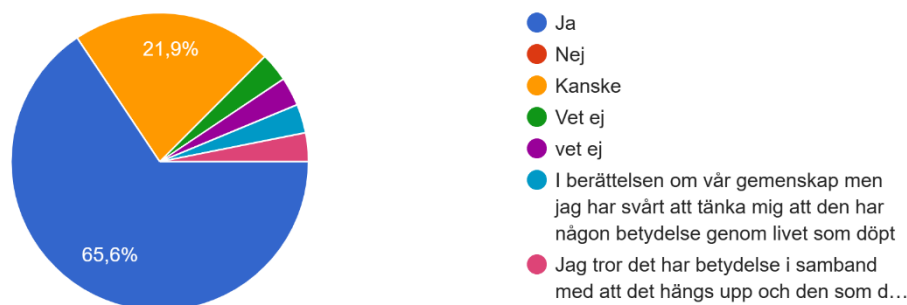

Några kommentarer från enskilda respondenter menar att de upphängda föremålen är en påminnelse till församlingen att be för de döpta, och att dopträden blir en påminnelse om det egna dopet och dess betydelse för den egna personen.

Nästföljande fråga (fråga 18) är kopplad till just betydelsen av dopträden, men framför allt till de upphängda föremålen. Spelar de någon roll för dopfamiljer? Den frågan är såklart svårbesvarad men utifrån vad respondenterna tror, svarar 65,6 procent att det har betydelse, medan 21,9 procent är mer tveksamma och har svarat Kanske. Sex procent har svarat Vet ej, och två enskilda svar anger att det kan ha en betydelse ”I berättelsen om vår gemenskap men jag har svårt att tänka mig att den har någon betydelse genom livet som döpt” eller att man ”tror det har betydelse i samband med att det hängs upp och den som döps ”synliggörs” för andra, men tror inte det har någon större betydelse som gåva från församlingen, med tanke på att det är förhållandevis få som hämtar”.

18. Anser du att det upphängda föremålet har någon betydelse för dopfamiljen?

32 svar

Innan prästernas teologiska tydningar av församlingars individuella dopminnesföremål redovisas, ska det nämnas att i Kontrakt 2 används någon form av dopänglar som individuellt dopminnesföremål i *samtliga* församlingar som uppgett att man har dopträd, vilket motsvarar sex församlingar av elva (två församlingar har ej svarat på enkäten, två har uppger att man inte har dopträd och en församling har doplyktor i diabas).

I Kontrakt 1 är variationen på föremål enligt följande:

- Tre församlingar någon form av duva
- Två församlingar någon form av ängel
- En församling har löv
- En församling har stjärna
- En församling har droppe

Därutöver anger en församling att man påbörjat arbetet med att introducera dopträd och då kommer att använda droppen som föremål. En församling har inte svarat på enkätundersökningen.

Majoriteten av respondenterna vet inte varför man har ett specifikt dopminnesföremål i den församling man är anställd i och många menar att detta beror på att föremålet valdes och har använts före respondenten fick anställning i den församling man nu tjänstgör i.

3.1.1 Teologiska tydningar av föremålen

Fortsättningsvis redovisas inte alla svar översiktligt eller kontraktvis, utan utifrån vilken typ av föremål man använder som individuellt dopminne. Detta för att tydligt redogöra för vilka teologiska tydningar präster gör av specifika föremål, och varför just det specifika föremålet valts att användas av församlingen (Fråga 9 och 10 i Bilaga 1).

Dopstjärna

En församling har valt att använda en stjärna som individuellt dopminnesföremål. Prästerna har svarat att den teologiska tydningen är kopplad till Betlehemstjärnan men kan inte svara på varför just detta föremål valts ut att användas eftersom valet gjordes innan prästerna anställdes.

Blad från vinrankan

En församling använder vinblad som hängs på vinstockens grenar. Prästerna som svarat på enkätundersökningen menar att den teologiska kopplingen hänvisar till Jesu ord om vinstocken.⁸⁹ Någon gör tolkningen att löven representerar en mångfald och symboliserar individuella delar som tillsammans blir en helhet.

Vinbladen, eller doplöven, valdes utifrån bibelordet från Johannesevangeliet menar en präst, medan andra präster uppger att man inte vet varför just vinrankans blad valts som dopminnen, vilket kan bero på att föremålen tagits i bruk innan prästerna tillträdde i tjänst i den aktuella församlingen. Det framgår av svaren att det finns en viss tveksamhet till att använda löven som individuella dopminnen, eftersom de är gjorda i höstfärger och därmed finns en parallell till vissnande löv som med tiden faller av trädens grenar. En präst svarar att hen gärna överför bilden av trädet och grenarna till dopet, men har svårt att göra kopplingen vidare till löven just på grund av att löven dör och faller av, vilket också prästen har fått kommentarer kring från en dopfamilj. Därför väljer prästen att inte tolka symboliken kring löven i dopgudstjänsten utan lyfter i stället fram individen som döpts genom att uppmuntra församlingen att läsa namnen på löven och kanske nämna den döpte i bön. En av prästerna nämner att det kan vara svårt för dopfamiljen att göra en koppling mellan dopet och löven medan en annan präst resonerar att

⁸⁹ Liknelsen om vinstocken från Johannesevangeliet kap 15:1-10.

lövets livscykel kan gestalta en människas livscykel, men att den tolkningen kanske inte är så passande att förkunna om på just dop.

Ängel

Majoriteten av församlingarna i de två berörda kontrakten använder olika typer av änglar som individuella dopminnesföremål i dopträden. Vanligast är änglar i glas eller keramik men även i omålat trä förekommer. I två av församlingarna uppger man att glasängeln bär på olika föremål, exempelvis ett hjärta, en bok eller ett ljus i sina händer.

De olika teologiska tydningar som nämns av präster från änglaförsamlingarna är:

- Att ängeln är en skyddsängel som ska visa på att Gud går med genom livet eller att ängeln tar hand om barnet när föräldrar och anhöriga inte räcker till.
- Att ängeln är en budbärare från Gud som säger ”Var inte rädd”, eller en hälsning från Jesus som säger ”Jag är med er alla dagar till tidens slut”⁹⁰
- En symbol för trygghet
- En symbol för hopp och fred
- Ängeln representerar försoning och Guds kärlek
- Var och en har en ängel som är inför Guds ansikte
- I dopet ingår vi i en gemenskap där vi får vara ”änglar” för varandra
- Ängeln visar på en gudsnärvaro som dopet berättar om
- Ängeln är en påminnelse om att be för alla som döps
- Påminnelse om att änglar finns och skyddar oss i enlighet med Skriften, särskilt de små
- Påminnelse om den andliga verklighet som ofta glöms bort
- Att den döpte är en i gänget (församlingen) och den världsvida kyrkan

Flera präster är tveksamma till att använda ängeln som symbol eftersom en ”glasängel som eventuellt faller i golvet och går sönder kan bli något ångestfyllt för dopfamiljen”. Det finns även tveksamheter till den teologiska tydningen. En präst uttrycker att änglar har blivit alltför vanliga som folkliga uttryck för godhet och att det därför är missledande med änglar eftersom det finns andemakter av olika slag och det inte är människans uppgift att vända sig till dessa andemakter. I en församling uttrycker två präster att idén med att visualisera dopet genom föremål i ett dopträd är bra men att änglasymbolen är tveksam. De skulle hellre sett en droppe

⁹⁰ Matteusevangeliet 28:18–20, även kallad för Missionsbefallningen och som läses vid alla dop. Handbok för Svenska kyrkan, 2017, s. 178.

eller en fisk som representerar något som finns här på jorden och inte i himlen. Ängeln kan uppfattas som alltför abstrakt.

Från tre präster uttrycks en önskan om att vilja byta ut glasängeln till något hållbarare material eller till något som har en tydligare koppling till dopet. En präst upplever en tveksamhet över värdet att dela ut dopänglar och nämner handlingen att hänga upp en dopängel i dopträdet under dopet mer som ett tecken på samhörighet och gemenskap i församlingen. En präst formulerar att hen tycker symboliken med dop och ängel haltar rent teologiskt, men att den fungerar logiskt, språkligt och mänskligt, eftersom människor ibland beskriver varandra som en ängel när man vill lyfta fram det vackra och goda hos en människa.

De främsta anledningarna som nämns till varför man i församlingen valt en ängel som individuellt dopminnesföremål handlar, tror många präster, om ängelns koppling till Guds beskydd. I en församling använder man änglar i olika färger av återvunnet glas och det tros av flera av prästerna i församlingen har att göra med den kyrklig profilen kring mångfald. Man framför också en miljöaspekt genom återbruket samt att man ville stötta organisationen som köpte in änglarna från kvinnor i Betlehem som tillverkade dem av återvunnet glassplitter.

Droppe

En församling använder en droppe av glas/kristall som individuellt dopminnesföremål. Föremålet liknar en glaskula till formen men är tänkt att symbolisera en vattendroppe och den hängs upp i en stor droppe i metall som finns i kyrkorummet mitt. Ingen av prästerna som svarade på enkäten vet varför just droppen valdes att användas till att hängas upp i den stora vattendroppen. Som teologisk tydning uppger flera av prästerna att droppen är en symbol för dopvattnet, att det är en droppe från dopfunten som kan påminna om det egna dopet och vilken betydelse dopet har i det egna och i andras liv. Det är även en påminnelse om hur dyrbart och livsviktigt vatten är.

En präst nämner kopplingen mellan droppen och havet där droppen är en del av det stora havet och på samma sätt barnet som döps en del av kristenheten över hela jorden. Att droppen hängs upp tycker en präst visualiserar att dopet sker i församlingens mitt och inte är någon privat angelägenhet utan är en del av kyrkans tro och gemenskap. När människor ser dropparna i den stora droppen blir man påmind om alla som döpts under året och det är ett tecken på en levande församling, menar en präst.

Duva

Tre församlingar använder duvan som dopminnessymbol. En duvförsamling har specificerat att deras duva är av tenn och har en olivkvist i näbben. I den församlingen planerar man att förnya dopträden för att tydliggöra och försköna dem.

Genomgående tolkning från prästerna från alla tre duvförsamlingar är att duvan är en symbol för den heliga Anden och att den teologiska kopplingen mellan duva, dop och Ande är tydlig eftersom den heliga Anden i form av en duva förekommer i bibelberättelsen om Jesu dop. Därmed är duvan en etablerad symbol för den heliga Anden, menar de.⁹¹

3.1.2. Dopträdets utformning

I en av de församlingarna har dopträdet formen av en jordglob. Det menar en av prästerna kan kopplas till den världsvida kyrkan och vidgar därmed synen på dopet som allmänreligiöst och inte enbart som ett traditionellt kristet uttryck eller som en familjeangelägenhet. Även i en annan församling lyfter man fram arbetet med att dopträdets utformning är genomtänkt och har en viktig symbolik som knyter an till att ”vi är en del av Kristi världsvida kyrka, vi är grenarna i ett träd med rötterna i jorden och kronan i himlen och som gren klarar vi oss inte utan trädet. Som människor klarar vi oss inte utan Gud”, svarar en präst i den aktuella församlingen.

Två församlingar nämner att man har trollhasselgrenar som dopträd men att man är i begrepp att tänka nytt kring utformningen av dessa och eventuellt introducera en annan typ av dopträd.

Sista frågan i enkätundersökningen lämnades öppen för respondenterna. De inbjöds att komma med kommentarer eller ytterligare tankar som väckts i samband med de övriga frågorna. Två av de kommentarerna handlar om att man tycker dopträdet och de individuella dopminnesföremålen har ett viktigt symboliskt värde och är ett vackert inslag i kyrkorummet. En respondent menar att upphängandet av föremålet är ett bra tillfälle i doggudstjänsten att engagera barn, till exempel syskon eller faddrar. Ett svar poängterar att dopljuset är den bästa symbolen för dopets betydelse.

En respondent svarar att hen tillträtt i tjänst efter tillkomsten av dopträdet i församlingen och därför ”finns varken motiveringar eller dess betydelse förankrat i mig. Det är ett liturgiskt föremål/bruk som man på något sätt förväntas förstå och känna till, men kanske finns det lika många motiveringar som antal tjänstgörande präster”. Detta är en intressant kommentar som kommer diskuteras i kapitel fyra.

⁹¹ Nämns i Matteusevangeliet 3:16, Markusevangeliet 1:10 samt i Johannesevangeliet 1:32-33.

3.2 Resultatredovisning av deltagande observationer

Tre deltagande observationer genomfördes av dopgudstjänster, varpå intervjuer med doppräster ägde rum. Prästerna kallas fortsättningsvis för Präst A, Präst B och Präst C i redovisningen av observationerna och intervjuerna. Förutom de svårigheter som uppkom och som nämns i metodkapitlet ska det tilläggas att detta är ett moment som oftast går fort. Det handlar tidsmässigt om 30 sekunder upp till en och en halv minut av dopgudstjänsten.

Observationerna gjordes utifrån ett observationsschema enligt följande:

- När i dopgudstjänsten hängs det individuella dopminnet upp i dopträdet eller det motsvarande föremålet?
- Vem hänger upp det?
- Förklarar prästen momentet för dopfamiljen och dopgästerna?
- Ges en inbjudan till att komma tillbaka och hämta hem dopminnet?

I två av observationerna, när det var spädbarn som döptes, hängdes det individuella dopminnet upp i dopträdet efter att man tänt och mottagit dopljuset, under det avsnitt som i Kyrkohandboken för Svenska kyrkan heter *Välkommande*.⁹² I ena fallet var det kantorn i församlingen som placerade föremålet i trädet, i det andra barnets pappa. Båda prästerna förklarade hur länge föremålet skulle hänga i trädet och att en inbjudan ska skickas ut till att komma och hämta hem föremålet. Präst A berättade för de församlade att det står barnets namn och dopdatum på föremålet och att det finns ett dopsmycke fastsatt som går att ta loss och sätta i till exempel en halskedja. Präst B talade i samband med upphängandet om att dopbarnets dopdroppe är en av många, därför att kyrkan är världsvid och man är som döpt en del av en större gemenskap.

I den tredje observationen var det en konfirmand som döptes och hen fick ta emot en dopängel av återvunnet glas i slutet av dopgudstjänsten efter doptalet. Präst C berättade om föremålet och att alla bebisar som döps får en ängel upphängt i dopträdet men att man som vuxen får med sig det hem direkt. Präst C sa också att dopminnesföremålet är en påminnelse om att Gud alltid är med NN.

Ingen av prästerna nämnde specifikt det individuella dopminnesföremålet i doptalet.

⁹² Handbok för Svenska kyrkan, 2017, s. 182–183.

3.3 Resultatredovisning av intervjuer

Respondenternas svar kommer presenteras i löpande text och eftersom alla fyra respondenter är präster kommer de fortsättningsvis att kallas för Präst A, Präst B, Präst C och Präst D. De fasta intervjufrågorna finns som bilaga två.

3.3.1 Erfarenheter

Som tidigare nämnts i metodavsnittet sträcker sig prästernas olika arbetslivserfarenheter mellan fyra och trettio år. Präst A har varit präst i två olika församlingar och dessförinnan varit verksam som både gudstjänstvärd och tjänstebiträde i ytterligare några församlingar. Präst A minns sin första kontakt med ett slags dopträd i form av en stor dopdroppe som fanns i församlingen där A var gudstjänstvärd. I den stora droppen hängdes individuella små dopdroppar upp med dopkandidatens namn och dopdag på. Präst A har också erfarenhet av att man i en församling hängde upp små glasänglar på en gren av typen trollhassel som stod i en kruka. Präst A har även erfarenhet i egenskap av präst av att församlingen hen tjänstgjort i använder doplöv i olika färger som hängs upp på en vinranka som är tillverkad av tillböjda och svetsade armeringsjärn, och som sitter fast på en vägg i närheten av dopfunten. Doplöven är av ett tjockare tyg, nästintill läderaktigt. Tygets slittålighet är med tanke på att barn ska kunna hålla eller hämta det själva utan att riskera att det går sönder. På lövet är ett dopsmykke i form av församlingens kyrktorn fastsatt. Dopsmcket går att ta av och använda i till exempel en halskedja. Vinrankan och doplöven är lokalt designade av tidigare anställda i församlingen.

Präst B har, förutom under en del praktikperioder under prästutbildningen, varit anställd i en och samma församling. Präst B minns sin första kontakt med dopträd från en stadsförsamling i Lund men minns inte vilken typ av symboler som användes där. I den nuvarande församlingen används dopdroppar av glas med en prismaeffekt som hängs upp i kyrkornas dopträd, eller i den större dopdroppe av smide som står på golvet i mitten av kyrkorummet i församlingens största kyrka.

Präst C har arbetslivserfarenhet från tre olika församlingar och har dessförinnan både varit tjänstebiträde i olika församlingar och gudstjänstvärd i sin hemförsamling. Präst C minns att den första kontakten med dopträd och dess individuella dophängen skedde under tiden som gudstjänstvärd under perioden 2012–2017. Församlingen inskaffade då ett dopträd och till det köptes änglar av återvunnet glas in. Präst C har också upplevt att man i en kustnära församling hängde upp dopfiskar i ett fisknät. I ytterligare en församling som C tjänstgjort i fanns dopträd i församlingens alla kyrkor, i vilka glasänglar bärandes på ett litet guldhjärta hängdes upp. Den

nuvarande församlingen C arbetar i är samma som hen var gudstjänstvärd i och där man fortfarande använder änglar av återvunnet blyinfattat glas i många olika färger.

Präst D har varit präst i närmre trettio år och arbetat som komminister och kyrkoherde i sju olika församlingar, alltifrån storstadsförsamling till mellanstora församlingar av köpingestorlek och landsbygdsförsamlingar. I egenskap av kyrkoherde har hen två gånger varit med och introducerat någon form av dopträd/dopnät. Första gången var kring millenniumskiftet och då infördes ett dopträd i kyrkans vapenhus och som individuella dopminnesföremål användes äpplen. Präst D minns att det var en mindre arbetsgrupp som arbetade fram förslaget och tror sig minnas att äpplet skulle vara en koppling till paradiset fruktträd och att kopplingen mellan träd och frukt var kopplat till växande och mognad. Hen säger dock att fenomenet med dopträd var relativt nytt då och inte så utbrett och hen minns inte i detalj hur tankarna kring att det blev just äpplen gick.

I en kustnära storstad som D var kyrkoherde i fanns inget dopträd eller något liknande när hen tillträdde men runt 2009 ville man införa någon form av dopträdsanordning. Någon i arbetslaget kom på idén att använda ett fisknät, som hade en lokal koppling till stadens industri och historia. Fisknätet hängdes upp i kyrkorummet och en volontär som också var konstnärinna tillverkade fiskar i ett tyg som påminde om fiskfjäll. Dessa blev sedan etiketterade med dopkandidatens namn och dopdatum och hängdes upp i nätet vid dopet. Präst D har också arbetat i en församling som använde dopänglar av glas, samt i en församling som sedan lång tid tillbaka använt sig av stjärnor som hängs upp i dopträd.

Av de fyra prästerna har präst D varit delaktig i processen av att införskaffa ett dopträd, och ett dopnät. Övriga präster har varit verksamma i församlingar där det redan funnits någon form av dopträd och dopminnesföremål på plats. Två av prästerna – A och C har erfarenhet av att dopträd eller dopdroppe av smide flyttat in i kyrkorummet under tiden de var gudstjänstvärdar.

3.3.2 Teologisk tydning

Änglar i olika utformning, droppe, löv, äpple, fisk och stjärna är exempel på individuella dopminnesföremål som de fyra prästerna har erfarenhet av. Förutom äpplet överensstämmer föremålen med dem som angetts som församlingarnas individuella dopminnesföremål i enkätundersökningen. Präst D kan inte minnas varför man valde att använda äpplen i dopträdet, men resonerar att det måste känts som ett logiskt alternativ med kopplingen mellan träd och frukten och kanske också till paradiset och Edens lustgård. ”Att hänga frukt i ett träd var nog mer naturligt när det här var ganska nytt med dopträd”, säger präst D. I enkätundersökningen

nämns ytterligare några föremål som inte respondenterna i intervjuerna nämner till exempel duvan. Symboltolkningarna av de individuella dopminnena är prästernas egna och kan både vara kopplade till ett vardagligt liv och till kristna symboler, traditioner eller bibliska berättelser.

3.3.3 Droppen

På frågan om vilken teologisk tydning prästen själv ger de olika föremål som använts så svarar Präst A om dopdroppen att den representerar rent vatten och att det finns en mångtydig betydelse av vattendroppen genom att dop ska ske i rent vatten, men att det också borde vara en självklarhet att alla människor ska ha tillgång till rent vatten. Präst A tänker även att vattendroppen symboliserar något livgivande och livsviktigt och en del av något större. Den lilla droppen är unik och betydelsefull och hör samtidigt ihop med andra droppar. Präst A nämner uttrycket ”Många bäckar små”.

Präst B anser som Präst A att droppen står för liv. Vattendroppen representerar liv och renhet, och symboliserar det kristna livet som döpt, och därmed inkluderad i gemenskap med andra döpta människor och i gemenskap med Gud. Ur en renhetsaspekt berättar präst B hur hen brukar svara på frågor om varför kristna döper i vatten. Hen brukar fråga tillbaka: ”Händer det att du duschar för att tvätta bort smuts? Dopvattnet är också en slags befrielse från all smuts men också en stark symbol för det nya livet som träder in”. Präst B betonar vid flera tillfällen gemenskapsaspekten av att använda ett dopträd och dopminnesföremål: ”I dopträdet, som symboliserar livets träd är människan inte ensam, utan där hänger dropparna tillsammans, så gemenskapssymboliken fortsätter efterhand som flera dopdroppar tillkommer”. Präst B ser även en lokal koppling mellan droppen och församlingen som ligger i ett område med mycket åar och sjöar. Församlingen är vattenrik och dopets vatten är livgivande: ”Hos Gud finns aldrig döden utan livet och dopdroppen är symbolen för livet som aldrig dör” säger präst B.

3.3.4 Lövet

Om doplöv tänker präst A att trädet med dess grenar och löv hör ihop och är förenade i en helhet där Jesus är stammen. Grenarna och löven står för att vi växer som människor, men även för pånyttfödelse och att få växa i tro. Präst A ser även en symbolik i att löven har olika färgnyanser av ljusgrönt till mörkgrönt, röda- och brunaktiga, de är unika och olika precis som människor. Vid något tillfälle har någon ur församlingen reagerat på doplövet och menat att det står för något visset och dött, och något som kommer trilla av och falla ifrån grenen och stammen. Då blir kopplingen till dopet inte så bra menar präst A. Hen väljer att i stället tolka lövens olika färger som att livet består av både mörka och svåra stunder, men också av växande och att något

nytt kan spira och växa ur det som känts visset. ”Det kan vara något fint i att det är föränderligt, och det är något som jag tänker att många barn, kanske lite längre fram, ändå kan relatera till” säger präst A.

Präst A menar också att ett löv är något som barn ofta ser och kan relatera till, medan till exempel en ängel är mindre konkret. ”Ibland tänker man att en ängel kanske kan vara i mänsklig gestalt men ofta är änglarna som finns i dopträd mer lik änglar som man brukar teckna dem”, säger präst A.

3.3.5 Ängeln

Att en ängel kan uppfattas på många olika sätt anser även präst C som personligen har en kluven inställning till just änglar. Den teologiska tydningen tänker präst C är kopplad till änglarnas uppdrag att vara Guds sändebud, men att de även har en beskyddande funktion. ”Ängeln är någon som är med dig, precis som vi lovar i dopgudstjänsten att Gud ska vara med. Och då blir ängeln en påminnelse om det”, säger präst C. Att församlingen använder änglar som är gjorda av återanvänt glas tycker C har en viktig poäng ur ett ”Var-rädd-om-skapelsen-motiv”. Präst C tror och hoppas att det är så man en gång resonerat när det bestämdes att det var den typ av ängel som skulle användas: ”Att man väljer återbrukat glas kan man också göra teologi av genom att vi ska vara rädda om skapelsen och ta hand om den och därför återanvända”.

Även präst C lyfter fram gemenskapsmotivet som en teologisk tydning av att dopänglarna hänger tillsammans i dopträdet. Det signalerar en viktig aspekt i att vara inkluderad och få vara en del av något större. Dopkandidaten blir en del av församlingen men också av den världsvida kyrkan.

Att ängeln av dopfamiljer skulle förknippas som något mindre positivt, till exempel till avlidna barn – så kallade änglabarn, är inget som någon av prästerna erfarit. Präst C har dock tänkt tanken själv och skulle om hen fick möjlighet att delta i en process kring förändring av föremålet i dopträden vilja byta ut ängeln mot något annat, gärna något åt vattendroppshället. Alternativt skulle präst C vilja ladda dopängeln med något mer: ”Vi skriver ju namnet på personen som döpts, man skulle ju också kunna hänga med en tagg till ett bibelord eller bifoga en QR kod till ett litet sångprov från en psalm vi sjöng i dopet”. Präst C menar att vilken symbol som väljs som dopminnesföremål spelar mindre roll, utan att det är just minneseffekten och påminnelsemotivet om dopets innebörd som är det viktigaste.

3.3.6 Dopnät och fiskar

I en kustnära stad som präst C tjänstgjorde i använde församlingen ett dopnät och fiskar som individuella dopminnesföremål. Dels fanns då den lokala anknytningen till bygden och dess historia, dels den bibliska kopplingen till flera av Jesus lärjungar som var fiskare och som fick uppdraget att bli människofiskare. Präst C nämner lärjungarna Petrus och Andreas som exempel.⁹³ Det finns alltså både en profan och en teologisk koppling menar präst C. Även präst D har erfarenhet av dopnät och fiskar som dopminnesföremål från sin tid som kyrkoherde i en kustnära stad och gör kopplingen till att fisken är en tidig kristen symbol. Hen poängterar att en viktig personlig aspekt i allt kring dopnätet var det engagemang från församlingens ideella, i det här fallet den konstnärinnan som sydde fiskarna, och präst D menar att utan henne hade det inte fungerat och att det finns något fint i att församlingen samverkar kring dopet på detta sätt.

3.3.7 Stjärnan

Dopstjärnan som används som dopminnesföremål fanns i berörda församling innan präst D började arbeta där. Det finns en tanke om att den ska symbolisera Betlehemsstjärnan. För präst D är just Betlehemsstjärnan ett yttre tecken på att Gud var närvarande natten då Jesus föddes och vägledde människor (stjärntydarna) till Jesusbarnet i krubban.⁹⁴ I det finns en koppling till att församlingen delar ut stjärnor, som en ledstjärna till Jesus genom påminnelsen om dopet.

3.3.8 Dopuppföljningsgudstjänster

På frågor om när och hur de individuella dopminnesföremålen hämtas av dopfamiljerna så berättar Präst A att man har dopsmyckesutdelning två gånger om året, men att man under pandemin fick tänka om och ha öppet hus för att inte samla för många människor samtidigt. I stället arrangerades en form av stationsvandring i kyrkan. Efter pandemin har man delat ut doplöven i samband med en familjegudstjänst, och då låtit körbarn från församlingens ena barnkör dela ut dopsmycket (fortfarande fastsatt på lövet) och en bibel till dopfamiljerna. Efter gudstjänsten serveras fika och församlingens personal som arbetar med barn- och familjeverksamhet är på plats för att informera om verksamheter och svara på frågor. Präst A erfar att det brukar bli bra samtal när barn från församlingen ser doplöven och undrar vad det är. Hen tycker att det är ett fint sätt att visa att det döps barn för församlingen när nu dop i huvudgudstjänster inte är lika vanligt.

Präst B berättar att församlingen har dopdroppeutdelningsgudstjänst, en eller två gånger om året i de olika kyrkorna i församlingen. Präst C berättar att man har en dopfest en gång om året

⁹³ Matteusevangeliet 4:18-19.

⁹⁴ Matteusevangeliet 2: 1-10.

i februari då alla som döpts under föregående år blir inbjudna att hämta sin egen dopängel. Konfirmander eller vuxna som döpts får också en ängel. Den får man i samband med dopet och kan ta med sig hem direkt. Präst C säger att alla människor är Guds barn, även vuxna och därför har man tagit beslutet i församlingen att alla får en dopängel. Det brukar vara god uppslutning på dopfesten och i samband med den ger man även dopuppföljningsgåvor till tidigare dopbarn och serverar god fika. Präst C tror att den goda uppslutningen beror på att man medvetet arbetar med dopet i församlingen och att samtliga präster är noga med att inbjuda till dopfesten vid doggudstjänsten.

Präst D berättar att man i församlingen har tre Stjärngudstjänster i början av varje kalenderår, en gudstjänst i tre olika kyrkor, till följd av att man tidigare var tre församlingar som slagits samman. Även i denna församling delas särskilda dopgåvor ut till äldre dopbarn enligt ett fastlagt schema och efteråt serveras tårta. Präst D säger att Stjärngudstjänsten är ett sätt att välkomna familjerna tillbaka till kyrkan och att bibehålla kontakten med dopfamiljer.

3.3.9 Delaktighet

Respondenterna fick frågan om hur de uppfattar att dopfamiljer upplever momentet i doggudstjänsten som är knutet till dopträdet och de individuella dopminnesföremålen. Detta är naturligtvis en svår sak att svara på, och givetvis hade det varit mer lämpligt att fråga dopfamiljerna själva, men genom prästernas svar framkommer att man tolkar det som att dopfamiljerna uppfattar upphängandet av dopminnesföremålen som positivt. Präst A tolkar att dopfamiljer tycker det är fint när äldre syskon eller andra barn hjälper till att hänga upp doplövet. Att synliggöra barnets namn för församlingen är en annan positiv aspekt. I dopet som präst A genomförde hälsade kantorn dopbarnet välkommen in i församlingen och överlämnade dopljuset och hängde upp doplövet. Präst A berättar att deras samarbete är gott och att det också är ett sätt att visa att man är kyrka tillsammans och hjälps åt.

Även präst B uppfattar dopfamiljernas upplevelse av dopdroppen som något positivt därför att det symboliserar gemenskap. Hen brukar uppmana familjen att komma tillbaka och titta till dopdroppen och tända ljus och be. Präst B berättar också att upplevelsen av gemenskap blir ännu starkare när många dopfamiljer samtidigt kommer och hämtar droppen. Då vidgas ”familjebegreppet” tydligt genom att man möter andra döpta och blir medveten om att den världsvida kyrkan och de döptas gemenskap är som en större familj. Präst B säger att hen brukar ha undervisande doggudstjänster med avsikt att skapa nyfikenhet och delaktighet. ”Det är viktigt för mig att koppla det till det som vi säger i början nämligen *att i dopet möter Gud oss*

*för att vi ska leva i gemenskap med Jesus Kristus,*⁹⁵ det är en gemenskap både med Gud och med varandra som symboliseras när dopdroppen hängs upp i dopträdet”. Hen vill också att alla på något sätt är delaktiga i dopgudstjänsten och brukar uppmuntra familjen, faddrarna eller andra att be böner, läser en text, bära in korset i processionen, hänga upp droppen eller tar emot dopljuset. Präst B säger att det kan vara förutbestämt vem som ska göra vad men att det också kan bli spontant och att hen då brukar berätta vad som ska göras och vad det står för.

Präst C brukar ha med sig ett dopljus och en dopängel till dopsamtalet för att visa och berätta vad som ska hända med dessa föremål i dopgudstjänsten. Hen inkluderar också föräldrar, syskon, faddrar eller andra i dopet genom olika uppgifter som att hålla upp vattnet, ta emot dopljuset eller hänga upp ängeln i dopträdet. Präst C uppfattar dopfamiljernas upplevelse av upphängandet av ängeln som något som väcker nyfikenhet – särskilt hos barn om det är några närvarande. Man tittar och undrar vart ängeln ska hängas, vilken gren som ska väljas. Präst C uppfattar också en förundran och tacksamhet när hen berättar om ängeln i återvunnet glas, och hen tror att momentet får dopfamiljen att känna sig inkluderade och som en del av en större helhet tillsammans med andra dopänglar i dopträdet.

Präst D brukar inte koppla dopstjärnan till en teologisk tanke utan mer faktamässigt berätta att varje dopbarn får en stjärna som hänger i dopträdet i ungefär ett år innan man är välkommen att hämta hem den. Hen brukar säga att stjärnan hänger i trädet för att församlingen och dopfamiljen ska kunna komma till kyrkan och se stjärnan med barnets namn på etiketten. Även präst D brukar involvera syskon i upphängandet av föremålet i dopträdet. Hen har aldrig uppfattat att dopfamiljerna har upplevt momentet som negativt, utan mer som en trevlig sak att göra och vara delaktig i. Hen tror inte att det är själva symbolen som har så stor betydelse utan mer synliggörandet av individen genom att namnet är kopplat till stjärnan som hängs upp.

Samtliga präster A-D, brukar dela ut det individuella dopminnesföremålet efter att dopbarnet fått ta emot det tända dopljuset och fadderbevis och dopbevis delats ut. Två av prästerna tar också upp att man är välkommen att hämta ett nytt dopminnesföremål om det ursprungliga skulle råka gå sönder.

⁹⁵ Inledningsorden i Dopgudstjänsten enligt Kyrkohandboken för Svenska kyrkan, 2017, s. 173.

4. Diskussion

Efter resultatredovisningen av de tre olika undersökningarna kommer dessa nu att diskuteras i relation till sekundärlitteraturen för att besvara uppsatsens frågeställningar. Därefter kommer diskussionen kopplas till hur man kan förstå momentet att hänga upp individuella dopminnesföremål i ett dopträd eller liknande utifrån liturgisk teologi och då främst genom Lathrops teori om bredvidställande (juxtaposition).

De fem olika typer av symboler - ängel, stjärna, droppe, duva och löv, som används som individuella dopminnen i de två undersökta kontrakten, överensstämmer med de föreslagna symboler som litteraturen tar upp som exempel på dopträdssymboler.⁹⁶ I intervjuerna nämner två av prästerna även fisk och äpple som två symboliska föremål som de tidigare har erfarenhet av har använts i andra församlingars dopträd. Fisken omnämns i kompendiet *Dop i förändring*, och i Cardona Castros uppsats från 2017 som en frekvent använd symbol både på grund av lokala kopplingar till kust och vattenrik bygd, men också med kopplingen till att Jesu efterföljare, lärjungarna och alla döpta, ska vara människofiskare.⁹⁷ Även äpplet finns omnämnt i Cardona Castros uppsats som en symbol som använts, och äpplet nämns av en av intervjuprästerna som ett föremål som använts i en församling hen tidigare tjänstgjort i. Äpplet som dopminne styrks även av LUKA 28 (från 2008–2009) där ett svar från samma församling nämner det som symbol i kyrkans dopträd.

Förutom de symboliska föremål som framkommit i uppsatsens undersökningar nämner litteraturen hjärtat som ytterligare en symbol.⁹⁸ Det finns med största säkerhet fler föremål eller symboler som används som individuella dopminnen till dopträd eller ljusglober eller något liknande föremål och fler hade kanske framkommit vid ett utökat undersökningsområde.

Symboler och riter är betydelsefulla i Svenska kyrkans tro och liv. Liturgin rymmer en palett av olika uttryck och varje människa är fri att delta i eller avstå från olika liturgiska inslag som varje gudstjänst rymmer. Det är viktigt att vara medveten om att associationer av symboler och riter kan tolkas och förstås på olika sätt. I inledningen nämndes hur den första kontakten med dopänglar i ett dopträd såg ut för min del. Meningen ”Nu ska vi hänga en ängel” blev inte bara starten på ett liturgiskt uppvaknande och en teologisk medvetenhet hos mig, utan är nu också titeln på den här magisteruppsatsen. Mina tankar associerade först dopängelns upphängande till avlidna änglabarn och hängningar, för att sedan bli till insikter om dopets gemenskap och det

⁹⁶ Sandberg (red.) 2019, s. 69.

⁹⁷ Matteusevangeliet 4:18-19.

⁹⁸ Sandberg (red.) 2019, s. 69.

finurliga i att synliggöra dopet för församlingen på detta sätt. Mina egna barns dopminnen i form av glasänglar finns idag synligt placerade i hemmet som en påminnelse om dopet.

Med respekt för människors olika tankekopplingar och livserfarenheter kan upphängandet av ett dopminne i ett dopträd skapa olika sinnesstämningar och ge olika upplevelser. Det här bör man vara medveten om, vilket också många av prästerna som deltagit i den här undersökningen är. En mängd olika teologiska tolkningar har framkommit, där flertalet både relaterar till det vardagliga livet och till dopets betydelse på spännande och klagörande sätt. Men eftersom varje människa har en egen erfarenhetsbank kan också associationer landa någon annanstans än till det prästen avsett.

Ett exempel är det lilla lövet som fästs på vinrankan och som vittnar om en mångfald och om att höra samman med Kristus, men som också kan tolkas som något som dör och faller ifrån. Jag blev uppmärksam på att medlemsbladet för Föräldraföreningen plötslig spädbarnsdöd heter Lilla Lövet och skulle en familj som känner till detta och kanske har erfarenhet av plötslig spädbarnsdöd komma i kontakt med ett dopträd kanske det är bra att kyrkans personal kan berätta hur församlingen teologiskt resonerat kring bruket av dopträd och ge alternativa tolkningar.

Ett annat exempel är de församlingar som använder äpplen som individuella dopminnesföremål i syfte att koppla samman frukt och träd, vilket kan vara högst rimligt, men som för en äldre generation kan vara förknippat med syndafallet och målningar på hur Eva i Edens lustgård äter av "ett äpple". Samtliga dopminnesföremål i den här studien kan vara tillgängliga som tolkningsobjekt och går att koppla samman teologiskt, vilket också framkommit. Dock kan det vara av vikt att man som teolog och tjänstgörande präst under ett dop är medveten om hur symboler kan skapa andra associationer än de man själv tänkt. Att kontinuerligt samtala i arbetslag, på konvent eller i gudstjänstvärdgruppen kring liturgi kopplat till teologiska tankar menar jag kan öppna upp för ett medvetet förhållningssätt samt bidra till fördjupade insikter om dopets och gudstjänstens relevans för människor.

4.1 Dopträdens och dopminnenas syfte

Vilka är då motiven till att använda dopträd eller ljusglober och hänga upp individuella dopminnen i form av olika symboler i det, eller i något annat motsvarande föremål? En anledning som framkommit och som stöds av sekundärmaterialet är att man vill synliggöra för församlingen och andra kyrkobesökare de dop som sker i församlingen under en viss tid. Detta i sig har flera bakomliggande tankar:

- dels att visa på att det faktiskt sker dop och att den världsvida kristna kyrkan växer i antal⁹⁹
- dels att kyrkobesökare och den gudstjänstfirande församlingen ska uppmärksamma de döpta och be för dem
- dels ett syfte att visuellt påminna kyrkobesökare om det egna dopet och dess betydelse för den människans liv.¹⁰⁰

Det verkar generellt som att en majoritet av prästerna i enkätundersökningen, och de fyra intervjuade prästerna, antingen i doptalet, eller under välkommandet berättar för de närvarande om dopminnesföremålets symbolik eller gör en egen teologisk tolkning kopplat till det. Dels för att motivera momentet i doggudstjänsten, dels som en form av dopuppföljning genom att inbjuda till en kommande gudstjänst där föremålet ska hämtas, men också för att visa på eller säga något om hur Gud är, till exempel att Gud vill leda och vara närvarande i den döptes liv (stjärnan) eller ge beskydd och trygghet (ängeln). 47 procent av prästerna i enkätundersökningen uppger att man i princip alltid nämner symbolen i doptalet medan 19 procent uppger att man relativt ofta nämner det. 19 procent uppger att man nästintill aldrig nämner det i själva doptalet men däremot i samband med upphängandet under momentet *Välkommande* i dopagendan.

Dopträdet och individuella dopminnen kan också nämnas för att berätta något om vad kyrkan är, till exempel en världsvid kyrka där alla människor är en del av en större gemenskap. Präst A och Präst B lyfter fram droppen som en del av en helhet, något som är livgivande för människan, och som visar att individens droppe i dopträdet eller i den stora dopdroppen i kyrkorummet hänger i gemenskap med andra droppar, det vill säga andra döptas dopdroppar. Tillsammans symboliserar de den kristna gemenskapen, både lokalt och globalt.

4.2 Lokala kopplingar

Flera av prästerna i enkätundersökningen och präst A-D nämner att det finns lokala kopplingar till utformningen av dopträdet eller något liknande och till valet av dopminnesföremål. Präst A nämner att det är tidigare medarbetare i församlingen som designat och tillverkat både vinrankan och doplöven. Präst B nämner den lokala kopplingen av droppen till en vattenrik trakt och präst C och D har båda erfarit dopnät med fiskar som dopminne i församlingar som

⁹⁹ Dopet är medlemsgrundande i Svenska kyrkan och eftersom många dop numera är förlagda utanför församlingsgudstjänsterna till egna doggudstjänster kan det uppfattas som att det i den egna församlingen knappt sker några dop.

¹⁰⁰ Fallberg Sundmark, 2018, s. 246.

ligger nära kusten. Även lokala konstnärer och hantverkare verkar premieras och en församling nämner i doppastoralen att dopträdet är tillverkat av en lokal smed. Den lokala förankringen både till själva hantverket men även till traktens historia eller geografiska läge verkar vara en viktig del av dopträdets tillblivelse och spridning vilket är förenligt med närhetsprincipen som lanseras som en marknadsföringsmetod i Svenska kyrkans dopsatsning i media under april 2023.

Två respondenter nämner att man inte har dopträd i församlingen men i stället delar ut ljuslyktor i diabas eftersom trakten är känd för diabas. Präst D berättar att hen varit kyrkoherde i två församlingar när dessa skulle införa någon form av dopträd och dopminnesföremål och att de processerna föregåtts av diskussioner i mindre arbetsgrupper för att både hitta teologiska kopplingar men också lokala. Präst D tillägger att det handlar om tillgängligheten och att det praktiskt ska gå att få tag i föremålen. Det kan finnas positiva effekter av att använda ett och samma föremål under en längre tid för att skapa igenkänning och kontinuitet. Det kan å andra sidan också vara hämmande att ha ett stort lager av exempelvis glasänglar om man vill påbörja en ny trend eller förändra arbetet med dopuppföljningen i en församling.

Att dopträd och individuella dopminnesföremål är relativt nya inslag i kyrkorummet och i dopgudstjänsten pekar både litteraturen och undersökningarna på. Präst D nämner införandet av dopträd kring millenniumskiftet och runt 2009 i två olika församlingar hen tjänstgjort i. Fråga sex i enkäten visar att 59 procent av respondenterna inte vet när dopträdet infördes. Det kan tyda på att flertalet börjat arbeta i den nuvarande församlingen efter att dopträdet infördes och att man därför inte vet eller fått information om dopträdets historia. Det kan också tyda på att dopträdet infördes för länge sedan att man därför inte vågar svara med årtal, inte ens om svarsalternativen spänner över ett femårsintervall. På fråga sex lämnades ett svarsalternativ öppet för respondentens egna kommentarer och i dem framgår att respondenterna inte vet exakt när dopträdet eller något motsvarande infördes. Några skriver att dopträden eller motsvarande anordning införskaffats efterhand till olika kyrkor i samma församling. Tidsspännet av svaren visar dock att införskaffandet började kring millenniumskiftet och att en ökning skett kring 2010–2015. I april 2023 hade motsvarande 18 av 21 svarande församlingar dopträd eller liknande och ytterligare en församling var i fas att introducera dopträd. Trenden verkar därmed ännu inte ha nått kulmen, och att använda dopträd eller motsvarande och individuella dopminnen verkar vara ett väl förankrat moment i dopgudstjänsten på många platser.

4.3 Teologiska tydningar

En aspekt som framkommit genom undersökningarna är att flera präster nämner att dopträdet eller liknande, samt valet av symbol (material, design osv.) redan funnits i församlingen när prästen tillträtt i tjänst. En kommentar på fråga 19 uttrycker att eftersom föremålet och trädet funnits på plats sedan tidigare upplever prästen att hen saknar en motivering och relevans till dessa utvalda föremål. Samtidigt resonerar prästen att det troligtvis finns lika många tolkningar och motiveringar till att föremålet passar in i en dopkontext som det finns antal präster.

Det som framkommer genom undersökningarna är just detta, att varje enskild präst gör sina egna teologiska kopplingar mellan dopträdet, de individuella dopminnesföremålen och till dopets betydelse. Även om det från början kan ha funnits en ursprunglig tanke med just att *den* församlingen har *det* föremålet, spelar det en mindre roll eftersom det är prästen under dogdustjänsten som presenterar en tydning kopplat till teologi, tradition eller lokala aspekter. Ett exempel på detta är Präst A som tolkar doplövens många färger till en mångfald av människor, eller Präst C som kopplar änglar av återbrukat glas till en skapelseteologi. Fler exempel har tidigare presenterats till exempel droppen till liv, renhet, pånyttfödelse, den mänskliga kroppen och geografi eller stjärnan som kan representera den egna personen, men också löftet om att Gud ska vara med genom livet och leda längs vägen.

I dopets teologiska sammanhang kan samspelet mellan ord i liturgin, teologiska tydningar samt upphängandet av ett föremål, och även föremålet i sig skapa en större förståelse och spegla en identitet och samtidigt ge en känsla av delaktighet och gemenskap, vilket i förlängningen också kan ge erfarenheter av vem eller vad Gud är. Allt sammantaget handlar det om att låta människor förstå sig själva i relation till vad som sker. Hur det uppfattas och tolkas kan exempelvis dopprästen ha en tanke kring eller avsikt med, men hur det tas emot av dopföljet och övriga går inte att styra. Samtidigt finns det menar Jonas Eek en rörelse mellan liturgi och katekumenik. Görandets teologi i liturgin lär också ut något om vad kyrkan är, eller vem Gud är, eller vem man själv är som individ. Genom berättelser, gemensamma praktiker, minnen, och materiella ting formas språk som kan låta oss ana Gud och Guds närvaro i vardagen.¹⁰¹ Kyrkans liturgi erbjuder en palett av sådana möjligheter till samspel. Jonas Idestrom menar att allt samverkar för ett växande i tro tack vare liturgins dialogiska och relationella karaktär.¹⁰²

¹⁰¹ Idestrom, 2021, s. 74-75.

¹⁰² Idestrom, 2021, s. 84.

4.4 Momentet som bredvidställande

Eek, Modéus och Lathrop menar att allt som sker i form av liturgiska uttryck formar och påverkar människors relation till och bild av vem eller vad Gud är. Lathrops Juxtaposition översätter Ideström till bredvidställande; att allt samverkar och interagerar med varandra.¹⁰³ Liturgin är inte bara enskilda moment med en historia eller tradition bakom sig, utan både en del av kyrkans ursprung och dess *ordo* (enligt Lathrop det vi vet och upplever tillsammans här och nu) och dess identitet.¹⁰⁴ Därför rymmer gudstjänsten och dess liturgi stora möjligheter till att erbjuda människor tillfällen till att göra egna erfarenheter och därmed uppleva en eventuell trosfördjupning. Därför är också kunskap och insikt om hur människor upplever gudstjänsten viktigt i arbetet med att utforma gudstjänsten, inte minst hos den präst som utför den kyrkliga handlingen. Ett bredvidställande mellan vardaglighet och andlighet föder liturgins tolkningsram och när man använder något vardagligt, exempelvis vattendroppen och genom den förklarar något andligt så rör sig liturgin inte längre bara inom kyrkans väggar, utan blir ett bredvidställande ut i vardagslivet. Kopplingar mellan vardagliga ting och förkunnelse blir till tydningar av dopet.

Olika sätt att skapa delaktighet i en gudstjänst är genom möjligheten till aktivt handlande eller gemensamt agerande. Exempelvis genom att läsa en text, sjunga med i en psalm, be med i en bön, hålla upp dopvatten i en dopfunt eller hänga upp en dopdroppe i ett dopträd. Samtliga fyra intervjupräster och en majoritet av de som svarade på enkäten lyfter fram hur de på olika sätt försöker involvera dopfamiljen, faddrarna och andra på ovan nämnda sätt eller på andra sätt. Att ta emot dopkandidatens dopminne och hänga upp det i ett dopträd eller motsvarande, bredvidställt det som sägs i samband med upphängandet eller omkring momentet säger något på både ett liturgiskt och kateketiskt sätt. Gemenskaps- och delaktighetsmotivet till upphängandet av det individuella dopminnet är genomgående en vinst och en möjlighet som framgår av alla tre undersökningsmetoderna och som underbyggs av sekundärlitteraturen.

¹⁰³ Ideström, 2021, s. 84.

¹⁰⁴ Modéus, 2015, s. 358–359.

5. Slutsats

Kan upphängandet av ett dopminne vara en del av den liturgi som syftar till att begripliggöra dopet, öka delaktigheten i dopgudstjänsten och kan det bredvidställt andra liturgiska uttryck medverka till en trosför djupning?

Primärmaterialets resultat och sekundärlitteraturens teorier pekar sammantaget på att momentet att hänga ett individuellt dopminne i ett dopträd eller motsvarande anordning, är ett liturgiskt inslag som bredvidställt till exempel en verbal teologisk tydning från prästen, och/eller bredvidställt intrycken från det övriga kyrkorummet sammantaget kan gestalta och säga något om vad dopet är.

Svenska kyrkans gudstjänster är tänkta att vara en mötesplats där det finns utrymme och möjligheter för människan att utforska tron och relationen till Gud. Liturgin i gudstjänsten speglar en levd kollektiv erfarenhet som kan gynna det utforskandet. När liturgi gestaltas skapar det en formerande miljö genom vilken individen får möjlighet att förstå sig själv i relation till det som sker. Ett exempel på detta är när dopkandidatens individuella symbol hängs upp i dopträdets gemenskap och visar hur individen är en del av en större gemenskap. I livets träd hänger vi inte ensamma, som präst B uttrycker det.

Det individuella dopminnet kan också bredvidställt en teologisk tolkning eller i det liturgiska handlandet gestalta något som tas emot som en troserfarenhet hos dem som är församlade. Ett exempel är hur dopdroppen både kan säga något om den geografiska plats man befinner sig på, hur en människas livsbehov ser ut, vad dopets vatten symboliserar och visualisera ett gemenskapsperspektiv om att vi alla är delar av en helhet. Hur tolkningar förmedlas och hur de mottages kan sällan eller aldrig planeras för, men det är prästens uppdrag att försöka ge en eller flera tydningar och utifrån det bidra till den formerande miljön.

Därmed blir också momentet något som speglar vad kyrkan och gudstjänsten är, eftersom alla delar tillsammans skapar en formerande miljö som står för gemenskap, delaktighet och inkludering av individen i den världsvida kristna gemenskapen. Det i sin tur formar och präglar och ger erfarenheter till övriga närvarande som då får en egen upplevelse av vad den kristna tron är, vad kyrkan är och vad eller vem Gud är. Det är detta som Gordon W. Lathrop kallar för juxtaposition, att ställa gudstjänstens händelser sida vid sida så att de hänvisar till varandra och samverkar till en erfarenhet, eller trosför djupning. Exakt hur detta går till går oftast inte att förutse eller planera för, utan det är något som uppstår hos den enskilda individen, till exempel

hos den som får uppdraget att hänga upp dopminnet på en utvald gren i dopträdet eller i ljusgloben.

Svenska kyrkan kan dock genom gudstjänsten främja den miljö som i sig är formerande genom att till exempel tänka igenom placering av dopträd i kyrkorummet, vilken typ av symbol som ska användas som individuellt dopminne och kontinuerligt uppmuntra nytillträdna och tidigare anställda präster att samtala kring hur man väljer att tolka dopminnessymbolen i församlingen och dela erfarenheter kring hur detta har uppfattats av dopfamiljen och övriga kyrkobesökare. Att medvetengöra liturgi och precis som Svenska kyrkans biskopar uppmanar till; levandegöra dopet och låta det ta gestalt på olika sätt, genom olika språk och sinnesintryck, kan bidra till att behålla eller upprätta dess betydelse, relevans och plats i människors liv. Däri ligger dopträdet eller det liknande och de individuella dopminnesföremålets relevans.

5.1 Förslag till vidare forskning

Som tidigare konstaterat finns det få undersökningar som berör momentet att i en dogudstjänst hänga upp ett individuellt dopminne i exempelvis ett dopträd. Det finns med all säkerhet fler individuella dopminnessymboler och former av ”dopträd” än dem som nämnts i den här uppsatsen. En mer omfattande undersökning, möjligtvis på nationell nivå hade kunnat visa vilka ytterligare som förekommer samt vilka teologiska tydningar som eventuellt görs kring dem.

Ett perspektiv som jag själv hade tankar på att fördjupa mig i är hur momentet uppfattas av dopfamiljer. Hur upplever man momentet? Väljer man att svara an på församlingens inbjudan och hämta hem föremålet och vad gör man av det individuella föremålet efter att man eventuellt hämtat dem det? Hur upplever och tolkar dopfamiljer prästers teologiska tydningar av det individuella föremålet? Dessa perspektiv hade varit en intressant vinkling och kunnat problematisera huruvida Svenska kyrkan ska fortsätta att använda dopträd eller motsvarande anordningar och dopminnen i form av upphängda symboler.

6. Referenslista

- Alvehus, Johan. 2019. *Skriva uppsats med kvalitativ metod – en handbok*, andra upplagan. Stockholm: Liber AB.
- Bibel 2000.
- Byström, Jan och Norrgård, Leif. 1996. *Mer än ord, liturgisk teologi och praxis*. Stockholm: Verbum förlag.
- Dahlgren, Curt. 2020. *Faste- och påsktiden i Svenska kyrkan 2017: Redovisning av Luka 29*. (1 uppl.) (Meddelande från Kyrkohistoriska Arkivet i Lund. Ny följd; Vol. 13). Lunds universitets kyrkohistoriska arkiv.
- Eckerdal, Per. 2012. *Skakad, inte rörd. Ett herdabrev till kyrkans folk i Göteborgs stift*. Varberg; Argument.
- Eek, Jonas. 2013. *Här en strand – människan i liturgin*. Stockholm: Verbum förlag AB.
- Eliasson, Annika. 2019. *Kvantitativ metod från början*. Lund: Studentlitteratur.
- Fagerberg, David. 2018. *Den liturgiska människan - Alexander Schmemmanns vision för kyrkan, gudstjänsten och världen*. Örebro: Marcus förlag.
- Fallberg Sundmark, Stina (red.). 2018. *Kristen Gudstjänst – en introduktion*. Skellefteå: Artos och Norma bokförlag.
- Harling, Per, 1994, ”Gudstjänstperspektiv”. *Omvänd till verklighet, Gudstjänst för 2000 talet*. Gunnar Göranson (red.). Bokförlaget Origo och författarna.
- Ideström, Jonas. 2021. *Ikoniska kartor – att göra teologi i kyrkans vardag*. Stockholm: Verbum förlag AB.
- Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun, tredje upplagan*, Lund: Studentlitteratur AB.
- Kylén, Jan Axel. 1994. *Fråga rätt vid enkäter, intervjuer, observationer och läsning*. Stockholm: Kylén förlag.
- Kyrkohandbok för Svenska kyrkan del 1, 2018, Antagen för Svenska kyrkan av 2017 års kyrkomöte, Stockholm: Verbum AB.
- Leva i dopet – Brev från biskoparna till Svenska kyrkans präster och församlingar*. 2011. Uppsala: Ineko tryck, artikelnummer SK11206.
- Löwegren, Mikael (red.). 2013. *Kyrkan och dopet idag – om dop i 2010 talet*. Skellefteå: Artos och Normas förlag.
- Modéus, Fredrik. 2015. *Gudstjänstgemenskap i folkkyrkan – ett studium av gudstjänstgemenskapens identitet och ställning i Svenska kyrkan*. Stockholm: Verbum förlag.
- Sandberg, Andreas, Sjölin, Ingegerd och Ganebo Skantz, Josephine. 2019. *Dop i förändring – en studie av föräldrars aktiva val och församlingars strategiska doparbete*, Uppsala: Svenska kyrkan Artik.nr SK19014.

Sjöstrand, Lena. 2012. *Mer än tecken – Atmosfär, betydelse och liturgiska kroppar*. Skellefteå: Artos förlag.

Trost, Jan, 2005, *Kvalitativa intervjuer, tredje upplagan*, Lund: Studentlitteratur.

6.1 Elektroniska källor

Borgehammar, Stephan. 2011. Svenskt Gudstjänstliv, vol 86 2011. Tillgängligt: <https://journals.lub.lu.se/sgl/article/view/6128>

Cardona Castro, Cecilia. *Dopträd - ursprung, spridning och funktion*. 2017. Centre for Theology and Religious Studies, Lunds universitet. Tillgängligt: <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/8914837>

Edgardh, Ninna. ”Liturgins grammatik i nordisk kontext”, i *Gudstjänstens mening* (Svenskt gudstjänstliv 94). Artos och Norma. 2019. Tillgängligt: <https://journals.lub.lu.se/sgl>

Fokus dop, slutrapport. Andersson, Lena, projektledare och stiftskonsulent, 2011-2015. Hämtat den 25 april 2023. Tillgängligt: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/Fokus%20dop,%20projektrapport%20Lunds%20stift%202010%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/Fokus%20dop,%20projektrapport%20Lunds%20stift%202010%20(1).pdf)

Göteborgs Universitet och Svenska kyrkan. *Kyrkans föremål, beskrivande lexikon*. 2015. Projektledare: Charlotta Hanner Nordstrand. Göteborg. Tillgängligt: <https://www.svenskakyrkan.se/Sve/Bin%C3%A4rfiler/Filer/591ea20e-dc45-46a8-ad9a-0e8ec286294a.pdf>

Kyrkoordningen för Svenska kyrkan. Kyrkomötets beslut (SvKB 1999:1) om Kyrkoordning för Svenska kyrkan Kyrkoordning Lydelse 1 januari 2023. Tillgängligt: [KO 1 jan 2023 \(1\).pdf](#) Hämtat den 4 januari 2023.

Rubenson, Karin. 2021. *Karnevalessk gudstjänst – barns plats i kyrkans liturgi*. Uppsala Universitet. Tillgängligt: [Karnevalessk gudstjänst. Barns plats i kyrkans liturgi \(diva-portal.org\)](#).

Svenska kyrkans dopsajt. Tillgängligt: [Bilder och symboler i kyrkan - Dopsajten \(svenskakyrkan.se\)](#) Besökt den 2 januari 2023.

Volmer, Miriam – *Kristus är världens ljus* -En analys av påskljusets liturgiska praktiker i fem svenskkyrkliga församlingar, Lunds Universitet Centre for Theology and Religious Studies 2022. Tillgängligt: <http://lup.lub.lu.se/student-papers/record/9100374>

6.2 Otryckta källor

LUND

Arkivcentrum Syd

Lunds universitets Kyrkohistoriska Arkiv (LUKA)

LUKA 28, Kyrklig sed, 2008–2009

LUKA 29, Faste- och påskserien, 2015–2016

Svenska kyrkans intranät – Kornet. Material hämtat den 25 april 2023.

<https://svkyrkan.sharepoint.com/sites/kornet-kommunikation/SitePages/Dop.aspx#%C3%B6vrigt-material-om-dopet>. Tillgängligt via produktionsledare Marie Malm på kommunikationsavdelningen, Svenska kyrkan, Uppsala. Även tillgängligt genom författaren till denna uppsats.

Enkät: Dopträdssymboler

Denna enkät behandlar frågor om dopträd, samt de hängen av olika slag, som representerar varje döpt individ i församlingen/pastoratet, och som hängs upp i dopträd eller något motsvarande. Svaren från enkäten utgör en del av underlaget i en magisteruppsats om liturgisk teologi som görs inom Kyrko- och missionsvetenskap/ Praktisk teologi, på Lunds Universitet vårterminen 2023. Handledare är Erik Sidenvall (erik.sidenvall@ctr.lu.se).

Svaren är anonyma så till vida att du inte behöver uppge ditt namn, dock finns frågan om vilken församling/pastorat det handlar om med i undersökningen. Anledningen är att jag ska kunna göra en spridningskarta och i viss mån säkerställa evidensen för hela studien. I resultatredovisningen kommer församlingarnas namn att anonymiseras.

Svara utifrån den församling du arbetar i. Arbetar du i ett pastorat svarar du utifrån hela pastoratet. Kom ihåg att varje svar är viktigt, även ett Vet-ej-svar är betydelsefullt. **Vänligen svara innan den 12 mars.**

Stort tack för din tid och medverkan! Vid frågor: miriamvolmer85@gmail.com /Miriam Volmer, teol.kand. och prästkandidat för Lunds stift

* Anger obligatorisk fråga

1. Vilken församling/pastorat arbetar du i?*

Ditt svar

2. Finns det dopträd* i församlingen/pastoratet?

(* Avser en specifik plats där hängen av olika slag som representerar varje döpt förvaras synlig för församlingen. Dopträd eller motsvarande t.ex. dopnät eller doptavla.)*

Nej

Ja (Om ja, gå vidare till fråga 4)

3. Om Nej, finns det planer på att införskaffa dopträd eller motsvarande? Varför/Varför inte? När du svarat på denna fråga kan du scrolla ner och skicka in ditt svar. Tack!

Ditt svar _____

4. Hur många kyrkor finns det i församlingen/pastoratet?

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

5. Hur många av församlingens/pastoratets kyrkor har dopträd eller motsvarande?

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

6. När införskaffades dopträdet eller motsvarande?

Före 1994

1995 - 2000

2001 - 2005

2006 - 2010

2011 - 2015

2016 -2020

2021 -

Vet ej

Övrigt:

7. Vad föreställer föremålet som hängs upp i dopträdet, eller motsvarande? Exempelvis ängel, droppe, fisk osv.

Ditt svar

8. Ingår upphängningen av föremålet som ett moment i samband med dopgudstjänsten?

Nej

Ja

Nej men i anslutning till den

Övrigt:

9. Vad anser du att föremålet symboliserar? Vilken teologisk tydning skulle du själv ge den symbol som används?

Ditt svar

10. Varför valdes just detta föremål i er församling?

Ditt svar

11. Brukar du nämna föremålet och/eller dess betydelse i doptalet?

Ja, i princip alltid

Ja, det händer ofta

Ja, men sällan

Någon enstaka gång

Övrigt:

12. Är föremålet som hängs i dopträdet eller motsvarande en gåva från församlingen till den döpte?

Ja

Nej. Om Nej, gå till fråga 15.

13. Hur och när hämtas föremålet? Ex. specifik söndag under kyrkoåret

Ditt svar

14. Hur många procent av de personliga föremålen blir hämtade?

ca 100 %

ca 75 %

ca 50 %

ca 25 %

Nästan ingen

Vet ej

15. Hängs något föremål upp när ungdomar/vuxna döps?

Ja, samma som vid barndop

Ja, men något annat

Nej, inget föremål hängs upp

Vet ej

16. Finns det andra sammanhang i församlingsverksamheten där dopträdet och dess symboliska föremål används, förutom vid doptillfället?

Ditt svar

17. Skulle du hålla med om att den upphängda symbolen syftar till att visa hur många som döps i församlingen?

Håller helt med

Håller delvis med

Varken eller

Håller inte med

18. Anser du att det upphängda föremålet har någon betydelse för dopfamiljen?

Ja

Nej

Kanske

Övrigt:

19. Finns det något ytterligare du vill tillägga som rör dopträdet eller motsvarande och dess symboliska föremål?

Ditt svar

Skicka

Bilaga 2

Intervjufrågor till doppräster

Vill du berätta vem du är och hur länge du arbetat som präst?

Kan du minnas dina första kontakter med dopträd och dess symboler?

Vad anser du att föremålet symboliserar?

Vilken teologisk tydning skulle du själv ge den symbol som används?

Hur och när hämtas föremålet?

Hur uppfattar du att dopfamiljer upplever momentet i doggudstjänsten?